

Не пакідайце ж мовы нашай беларускай, каб не ўмёрлі!
ФРАНЦІШАК БАГУШЭВІЧ.

наша СЛОВА.pdf

Трэці год выдання **№ 13 (117) 27 сакавіка 2024 г.**

З Вялікаднем, шаноўныя беларусы!

Першая грамадзянка Рэспублікі Беларусь у космасе

23 сакавіка на Міжнародную касмічную станцыю з касмадрома Байканур адправіўся экіпаж 21-й экспедыцыі наведвання ў складзе касманаўта "Раскосмасу" Алега Навіцкага, удзельніцы касмічнага палёту беларускі Марыны Васілеўскай і астранаўта НАСА Трэйсі Дайсан.

Першапачаткова старт быў прызначаны на 21 сакавіка, аднак быў адменены з прычыны няштатнай сітуацыі.

Марына Васілеўская - першая грамадзянка незалежнай Беларусі, якая паляцела ў космас, і пятая этнічная беларуска ў космасе пасля Церашковай, Клімука, Кавалёнка і Навіцкага.

Вяртанне Алега Навіцкага, Марыны Васілеўскай, а таксама астранаўта НАСА Лорал О'Хара, якая зараз знаходзіцца на МКС, запланавана на 6 красавіка.

БелТА.

Вербніца

Эдуард Акулін

Вербніца

Вербніца! Вербніца!
Крочу на імшу...
Верыцца - вернецца
Вера у душу!
Вербніца! Вербніца!
Вербная нядзеля!
Верыцца - вернецца
у душу Надзея!
Вербніца! Вербніца!
Свята родных слоў!
Верыцца - вернецца
у душу Любоў!
Вербніца! Вербніца!
Плачу і малю...
Верыцца - вернецца
Госпад на Зямлю!
24 сакавіка 2024 г.
14:00.

Брукаванае слова Петруся Граніта

Сусветны дзень паэзіі ўрачыста адзначылі ў Доме Валянціна Таўлая Лідскага гістарычна-мастацкага музея. На мерапрыемства завіталі аматары і майстры мастацкага слова, сябры літаратурнага аб'яднання "Суквецце" пры "Лідскай газеце". Менавіта да гэтага дня супрацоўнікі дома-музея адкрылі выстаўку "Брукаванае слова", якую прысвяцілі заходнебеларускаму паэту Петрусю Граніту. Напрыканцы студзеня яму споўнілася б 115 год з дня нараджэння.

Трэба зазначыць, што ў пачатку лютага тут была адкрыта выстаўка "У дом твой сцежка прывяла сама…", што была прысвечана Валянціну Таўлаю, якому творчая інтэлігенцыя адзначыла таксама юбілей - 110 год з дня нараджэння. І таму першынство ў святкаванні юбілейных дат было дадзена паэту, які жыў у гэтым доме.

Выстава "Брукаванае слова" адразу пачынаецца з парога дома-музея і знаёміць з жыццём і творчым шляхам Петруся Граніта. Трэба зазначыць, што Пятрусь Граніт - гэта псеўданім зачэпіцкага паэта Івана Івашэвіча. Пару год назад куратару выстаўкі, навуковаму супрацоўніку музея Алесю Хітруну паспрыяла пабыць у Зачэпічах на свяце беларускай паэзіі, арганізаваным гарадзенскімі пісьменнікамі. У той дзень адбылося знаёмства з унучкай І. Івашэвіча Людмілай Аляксандраўнай Яновіч, якая, як

аказалася потым, жыве ў Лідзе, ды прытым, непадалёку ад дома-музея. Падчас размовы стала вядома, што ў яе захоўваецца архіў дзеда-паэта. Пазней Людміла Аляксандраўна прынесла ў Дом Валянціна Таўлая папку з каштоўным матэрыялам з архіва яе дзеда. У папцы змяшчаліся рукапісы і машынапісы вершаваных твораў, фотаздымкі, дакументы і іншае. Пазней быў атрыманы і прыжыццёвы зборнік вершаў "Сцяжынка" паэта. Адназначна, такія матэрыялы маюць месца для захоўвання ў абласных і рэспубліканскіх музеях. А тут - падзея для Дома Таўлая! Гэты матэрыял і стаў асновай у адкрыцці выстаўкі. Як быццам, ён чакаў свайго часу.

Падчас адкрыцця выстаўкі паэты-аднадумцы даведаліся пра жыццё і творчасць Петруся Граніта. Асобная ўвага была скіравана на яго працоўную дзейнасць, а менавіта пра нялёгкую працу - брукаванне дарог. Яна прымусіла яшчэ будучага паэта ўвіхацца дзеля належных сродкаў на пражытак да 1939 года - часу ўз'яднання Заходняй Беларусі з БССР. У беларускай літаратуры такога працавітага паэта, які аж 12 гадоў клаў брук і яшчэ паспяваў пісаць добрыя вершы, больш не было! Доўгія гады ў родных мясцінах яшчэ захоўваліся брукаванкі, пакладзеныя самадзейным паэтам.

Пра выбар гэтай нялёгкай працы літаратуразнаўцу Уладзіміру Калесніку давялося яшчэ пры жыцці пагутарыць з Іванам Івашэвічам. Вось што ён піша: *"Працу брукара ён не тое што любіць, а ганарыцца ёю: цяжкая праца, не кожны вытрывае. Паспрабуй цэлы летні дзень пад спёкаю молатам каменне трушчыць. Увесь*

потам сыдзеш, соль на кашулі выступіць, хоць бяры ды страсай саляны пыл на паперу і тою соллю страву падсольвай. Або сядзіш, дарогу мосціш, і роўная, як струна, дарога бяжыць з-пад тваіх каленяў. Хацеў бы ўстаць ды памчацца ў тыя далёкія далі, у невядомыя гарады, да якіх вядзе твая дарога. Хочаш, а не можаш, кленчыш на каленях, глядзіш у сінь-даль ды зайздросціш тым, хто па тваёй дарозе, па бруку, па каменьчыках тых, сагрэтых тваімі далонямі, імчыцца на быстрай машыне. Што там машына! Зайздросціш балаголу, які хоць і зубы сціскае на дрогкім бруку, каб языка не прыкусіць, але ўсё ж едзе, а ты - на месцы. Зайздросціш няшчаснаму пешаходу, які хоць кійком падпіраецца, але дыбае. Любіць рух дарога, і жыццё любіць рух. Усякае жывое стварэнне рухаецца, куды яго цягне, а ты мусіш сядзець як прыкаваны. Часам ахвота ісці ў нязведаныя куткі так спакушала і таміла Іванаву душу, што хацелася кінуць гэтую катаржную работу - ды заламіся ты, прынука! Але выхаваная змалку руплівасць, сорам жыць без працы, кпіны з лёгкага хлеба, сялянская цвярозасць - усё гэта трымала яго на адным месцы…".

Адназначна, паэт прымаў удзел у вызвольным руху, пад яго уздзеяннем ён пачаў пісаць вершы, уключыўся ў культурна-асветныя справы. У гісторыі беларускай літаратуры захаваўся і той факт, што ў снежні 1933 года Пятрусь Граніт быў запрошаны нават у Вільню на з'езд Літаратурнага фронту сялянскіх і рабочых пісьменнікаў, якім кіраваў Валянцін Таўлай. У той дзень гэтыя два паэты пазнаёміліся. І сяброўства іх захавалася на доўгі час. Лідзянам напэўна вядома і пра тое, як у сакавіку 1940 года прыязджаў у Ліду кандыдат у дэпутаты Вярхоўнага савета БССР Янка Купала. На той сустрэчы разам з Валянцінам Таўлаем, Нінай Тарас, Анатолем Іверсам, Пятром Глебкам быў і Пятрусь Граніт - старшыня Беліцкага сельсавета.

Кожны паэт марыць выдаць томік сваіх твораў. У зачэпіцкага паэта таксама быў падрыхтаваны зборнік вершаў "Над хваляй Нёмана", але ж з пачаткам вайны фашысцкай Германіі з Польшчай, кніжцы не суджана было выйсці ў свет. Рукапіс загінуў. Але творчасць паэта працягвалася. Падчас Вялікай Айчыннай вайны ён быў сувязным партызанскай брыгады "Барацьба" і выступаў у партызанскім друку пад псеўданімам Мацей Гвозд.

З прыходам савецкай улады з 1946 па 1950 год Іван Івашэвіч вучыўся ў Наваградскім педагагічным вучылішчы. Потым працаваў настаўнікам, загадчыкам пачатковай школы ў Зачэпічах. Ёсць звесткі, што Зачэпіцкую школу ён будаваў за ўласныя грошы.

Пятрусь Граніт любіў дзяцей. Ім прысвячаў свае вершы. У 1978 годзе быў выдадзены зборнік для дзяцей "Сцяжынка". Мяркуецца, што першапачатковая назва яго мелася быць "Па дарогах жыцця".

Часта наведваўся паэт і ў рэдакцыю

лідскай газеты "Уперад", у якой друкаваліся яго вершы. Змяшчаў творы і ў абласным друку. Нізкі вершаў былі апублікаваны ў зборніках "Сцягі і паходні" (1965 г.), "Ростані волі" (1990 г.).

14 студзеня 1980 года паэта не стала. Пахаваны на вясковых могілках у Зачэпічах.

Захаваўся і дом, у якім жыў паэт. У верасні 2017 года на гэтым будынку з'явілася памятная шыльда. З таго часу родная вуліца Петруся Граніта пачала насіць яго імя. У 2018 годзе ў Зачэпічах быў урачыста адкрыты памятны знак - камень у гонар трох паэтаў Герасіма Праменя (Івана Пышко), Васіля Струменя (Аляксандра Лебедзева) і Пятруся Граніта (Івана Івашэвіча).

У Лідзе яшчэ жывуць і тыя, хто асабіста ведаў Петруся Граніта. Адзін з іх - гэта лідскі паэт Уладзімір Васько. Свой успамін "Згадка пра Івашэвіча" ён змясціў у кнізе "Лясная рапсодыя" (2013 г.), а ў зборніку "Энергія душы" - верш "Гняздо паэтаў" з нагоды адкрыцця знака-каменя траім паэтам у вёсцы Зачэпічы, што на сённяшняй Дзятлаўшчыне.

У дзень адкрыцця экспазіцыі гучалі вершы лідскіх паэтаў. Уладзімір Васько і Ірына Марук згадалі пра сустрэчы з Петрусём Гранітам. Праз матэрыял, які прадстаўлены на часовай экспазіцыі, яны змаглі прайсціся дарогай самадзейнага паэта і прасачыць тыя падзеі, праз якія прайшоў беларускі народ у той ужо гістарычны час.

У назве выстаўкі, як было заўважана, прасочваецца нялёгкая праца самадзейнага паэта, у якой ён паказаў сябе працаўніком-селянінам, які сваімі мазольнымі рукамі пракладаў брукаваную дарогу, як быццам бы паэтычным друкаваным словам - сцяжынку ў светлую будучыню, у якой кожны жыхар нашай незалежнай краіны павінен звацца беларусам.

Выстава "Брукаванае слова" будзе актуальнай да 80-годдзя з дня вызвалення беларускіх зямель ад нямецка-фашысцкіх захопнікаў і да 85-годдзя з дня ўз'яднання Заходняй Беларусі да БССР.

Алесь Хітрун,
навуковы супрацоўнік Лідскага гісторыка-мастацкага музея.

Паэтычная гасцёўня "Сучасныя паэты дзецям"

21 сакавіка ў Сусветны дзень паэзіі ў філіяле "Інтэграваная бібліятэка агр. Дворышча" для вучняў ДУА "Дварышчанская сярэдняя школа" прайшла паэтычная гасцёўня "Сучасныя паэты дзецям".

На мерапрыемстве ў выкананні дзяцей гучалі вершы беларускіх паэтаў У. Мазго, М. Маляўкі, В. Зуёнка.

ТК "Культура Лідчыны".

Кнігі, якія вучаць дабрыні

У менскай дзіцячай бібліятэцы № 2 па вул. Кузьмы Чорнага адбылася сустрэча з беларускай дзіцячай пісьменніцай і журналісткай, лаўрэаткай літаратурнай прэміі імя Васіля Віткі Тамарай Бунта.

Тамара Пятроўна Бунта выступіла перад вучнямі 2-га класа 73 менскай школы і пазнаёміла іх са сваёй новай кнігай, якай выйшла ў выдавецтве "Адукацыя і выхаванне" - "Далонькі з пушынкамі" і з папярэднімі выданнямі.

Т.П. Бунта - аўтар кніг апавяданняў для дзяцей - "Белое облачко", "Дзяўчынка з Вішнёвага завулка", "Чароўны кошык", "Сад з матылькамі", "Далонькі з пушынкамі", якія выходзілі ў выдавецтве "Мастацкая літаратура" і ў іншых.

Ілюстрацыі для ўсіх дзіцячых выданняў Тамары Пятроўны з душой і з густам у яркай колеравай гаме робіць мастачка Аксана Аракчэева.

Тамара Пятроўна пазнаёміла вучняў з апошнімі выпускамі часопіса "Вясёлка", дзе яна вядзе рубрыку "Браты нашы меншыя".

Дзеці праявілі зацікаўленасць і эрудыцыю, яны адказалі на пытанні віктарыны і атрымалі кнігі ў падарунак.

Іх цікавяць кнігі Мікалая Носава, Віктара Драгунскага, Міхася Пазнякова, яны вывучаюць творы Янкі Купалы, Якуба Коласа і А.С. Пушкіна.

Тамара Пятроўна распавяла пра рэальныя гісторыі, якія леглі ў аснову новай кнігі. Так, раздзел з кнігі "Веня і Міністр" расказвае пра рэальнае здарэнне, якое адбылося ў адной з менскіх школ, дзе вучылася ўнучка Тамары Пятроўны. Жыццёвыя здарэнні, прыгоды становяцца часткай кніг.

Аповесць "Сад з матылькамі" расказвае пра лёс дзяўчынкі Дашы, якая любіць цудоўны сад, поўны дзіўных матылькоў. Усе насельнікі саду лічаць, што іх Прынцэса самая шчаслівая на свеце, бо ездзіць на вазку. Але яны не разумеюць, што яна не можа хадзіць. Адзіны казачны элемент у аповесці - гэта тое, што Даша разумее мову сваіх садовых сяброў: розных жукоў і матылькоў, якія ўрэшце і дапамогуць ёй, дадуць надзею. Казка дапамагае хлопчыкам і дзяўчынкам быць больш добразычлівымі да людзей з абмежаванымі магчымасцямі, вучыць успрымаць іх як роўных сабе. А яшчэ кніга дапамагае зразумець: кожны непрывабны вусень можа стаць прыгожым матыльком.

Эла Дзвінская,
фота аўтара.

Табе, мой горад, прысвячаю...

Сцэна старажытнага замка не ўмяшчала ўсіх ахвотнікаў выступіць на адкрыцці літаратурнай гасцёўні і творчага аб'яднання "Кромань" пры дзяржаўным гістарычна-культурным комплексе-музеі "Нясвіж". Першы намеснік дырэктара ўстановы Н.П. Жэрка падкрэсліла значнасць літаратурнага праекта ў велізарнай навуковай дзейнасці музея-запаведніка і выказала ўпэўненасць у выніковасці працы.

Прадстаўнікі літаратурных аб'яднанняў з розных гарадоў Беларусі блізкага і далёкага замежжа павіншавалі арганізатараў літаратурнага аб'яднання гасцёўні, даслалі на мерапрыемства прадстаўнікоў. Баранавічы і Менск, Барысаў і Гародня, Асіповічы і Гомель, Ліда, Полацак, расійскія Варонеж, Тамбоў, Масква, Сочы, Данецк пажадалі поспеху ў творчасці і даслалі свае паведамленні, відэавіншаванні.

Адкрыццё праекта адбылося пры падтрымцы СПБ. Старшыня Менскага аддзялення М.П. Пазднякоў вітаў удзельнікаў і ўручыў Ганаровую грамату З. Капусце (Кулік).

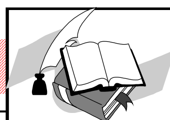

Адмысловая падзяка за выступ на вечары вядомаму палітыку, пісьменніку В.Н. Дражыну, які шмат сіл уклаў у адраджэнне гістарычнага цэнтра горада Нясвіжа.

Паводле СМІ.

У в. Лесніку ўшанавалі памяць загінулых мірных жыхароў

Колькі б ні мінула гадоў з часоў Вялікай Айчыннай вайны, водгаласы яе па-ранейшаму будуць незагойнымі ранамі ў сэрцах тысяч людзей. Вось і сёння, у дзень памяці хатынскай трагедыі, мы ўспаміналі "малодшую сястру Хатыні" - лідскую вёску Леснікі.

Даведкава. У 1942 годзе фашысты спалілі в. Леснікі і жывымі больш васьмідзесяці мясцовых жыхароў. У памяць пра загінулыя ў цэнтры вёскі ўсталявана скульптурная кампазіцыя: жанчына з паніклай у жалобе галавой і хлопчык. У яе падножжа штогод праходзяць жалобныя мітынгі. Не стаў выключэннем і цяперашні год - 80-ты год вызвалення Беларусі ад нямецка-фашысцкіх захопнікаў.

Сярод тых, хто сабраўся на мітынг у гэтым сімвалічным месцы былі намеснік старшыні Лідскага райвыканкама Генадзь Владыка, пракурор Лідскага раёна Андрэй Клышэвіч, прадстаўнікі Лідскага памежнага атрада, Ходараўскага сельвыканкама, навучэнцы Ходароўской, Тарноўскай і Мажэйкаўскай школ, супрацоўнікі раённага цэнтра культуры і народнай творчасці і яго Ходараўскага філіяла.

Наша шматпакутная беларуская зямля бачыла шмат гора і слёз у гады Вялікай Айчыннай вайны. Тысячы вёсак былі спалены разам з іх жыхарамі, сцёртыя з твару зямлі назаўжды. Трагедыя Хатыні, як і трагедыя в. Леснікі, - толькі дзве жудасныя старонкі фашысцкай акупацыі. Менавіта таму на лідскай зямлі так свята паважаюць традыцыю і збіраюцца каля помніка загінулым мясцовым жыхарам. Да прысутных на мітынгу звярнуўся намеснік старшыні Лідскага райвыканкама Генадзь Владыка:

- Сёння мы тут, каб аддаць даніну памяці людзям - мірнаму насельніцтву, якое загінула ад рук тых, хто прыйшоў на нашу зямлю забіваць. Самае страшнае, што фашысты планавалі знішчэнне нашага народа, нацыі. Але сілай духу, мужнасцю нашых дзядоў, прадзедаў была заваявана перамога, мы абаранілі нашу незалежнасць. Звяртаюся да ўсіх прысутных, асабліва, да маладога пакалення: у вашых сэрцах заўсёды павінна жыць святая памяць! Пакуль мы будзем памятаць, наведваць гэтыя месцы, ускладаць кветкі, мы будзем моцныя.

12 200 вёсак на тэрыторыі Беларусі, у тым ліку 14 у Лідскім раёне - такія лічбы спаленых цалкам або часткова населеных пунктаў устаноўлены падчас расследавання Генеральнай пракуратурай крымінальнай справы пра генацыд беларускага народа ў гады Вялікай Айчыннай вайны. Іх агучыў пракурор Лідскага раёна Андрэй Клышэвіч:

- Адна з гэтых вёсак - Леснікі. Разам з ёй жывымі быў знішчаны 81 чалавек, 12 з якіх дзеці. Хатынь і Леснікі - гэта вёскі-знакі. Наша задача - захаваць памяць пра іх. Дзеці, дзе б вы ні знаходзіліся, у якой бы вёсцы ці каля якога помніка, - падыдзіце, пакланіцеся і аддайце даніну памяці загінулым людзям. І тады гэтай трагедыі больш не адбудзецца, - адрасаваў словы школьнікам пракурор.

Перад прысутнымі выступілі і іншыя ўдзельнікі мітынгу. А затым да манумента ўсклалі кветкі, ля падножжа запалілі знічы.

Вольга Яхантава, lidanews.by.

Вялікдзень

Калі меркаваць па песнях і некаторых абрадах, Вялікдзень бярэ свой пачатак з цыклу вясновых паганскіх святаў. Любоў да вясны і яе дароў была вельмі вялікай ў беларусаў. Пра гэта сведчыць пропаведзі апекуна Беларусі св. Кірылы Тураўскага (XII ст.), у якіх ён у паэтычнай форме сказаў пра гэты культ.

Вясеннія абрады пачынаюцца з Дабравешчання і да сёння ў некаторых мясцовасцях дзяўчаты з пагоркаў ці з саламяных стрэх гукаюць вясну. Гуканне працягваецца да часу выхаду на палявыя вясновыя работы.

Змест вясновых песень - развітанне з зімой, гуканне вясны і пажаданне добрага лета.

Блаславі, Божа, зіму замыкаці
Зіму замыкаці, вясну загукаці …

У іншых песнях расказваецца пра ажыўленне прыроды, жаданне добрых ураджаяў і дабрабыту наогул, і ў тым ліку, каб вясна прынесла "красным дзеўкам па вяночку". У некаторых мясцовасцях дзяўчаты распальваюць вогнішча льнянымі ці канаплянымі запальнікамі і (9 сакавіка) ставяць арэлі, на якіх павінны ўсе гойдацца, таксама існуе звычай мыцця перад світанкам у лазні.

Гэта вельмі старажытныя звычаі, у якіх ачышчэнне можа мець месца праз агонь, паветра і ваду. Вясна ў песні падаецца як жывая істота (багіня), і характэрнымі з'яўляюцца песні, у якіх згадваецца і дачка вясны:

Вясна, вясна, вясняначка,
Ідзе твая дачка Мар'яначка?
- Сядзіць у садочку,
Ш'е сыну сарочку!

Нядзеля перад Вялікаднем мае назву Вербніца (ці Белая). Паводле народных уяўленняў, пасвенчаная вярба ратуе ад злых духаў і хвароб як людзей, гэтак і быдла. Таму, б'ючы вярбой, прыгаворваюць:

Не я б'ю, вярба б'е …
Хвароба - у лес, на верас,
А здароўе - у косці …
Будзь здароў, як вада,
А расці, як вярба.

Каб ачысціць ад злога духа, вярбой б'юць і быдла, і так рабілі яшчэ ў дахрысціянскія часы.

Падрыхтоўка да Вялікадня пачынаецца ў сераду з прыборкі хаты. На свята рыхтуюць стол, на якім павінен быць белы хлеб з чатырохканцовым крыжам з цеста, хатні сыр, кавалак сала, фарбаваныя яйкі і мяса (у залежнасці ад дастатку ў хаце). Яйкі фарбуюць адварваючы іх у шалупінні цыбулі (чырвонай). Усё, што ёсць на стале, свенціцца.

Даўней, калі з храма разносіліся гукі першай велікоднай песні, пачыналася стральба, цяпер яе замянілі феерверкі, якія выражаюць радасць Уваскрэсення. А ў паганскія часы шумам адганялі нячыстых духаў.

Пасля вяртання з храма адно з чырвоных пасвенчаных яек апускалі ў ваду, якой усе мыліся, а потым яйкам нацiралі твар, каб не хварэць увесь год. Пасля гэтага садзіліся за стол, і старэйшы ў сям'і дзяліўся з кожным з прысутных кавалкам асвечанага яйка. Потым елі іншую прыгатаваную да свята ежу і клаліся спаць.

На працягу ўсяго велікоднага тыдня на Беларусі спявалі велікодныя песні. Характэрна, што гэтых песень няма нават у ўкраінцаў, а сярод іншых славян падобныя песні маюць толькі сербы. Гэтыя песні па змесце блізкія да ўкраінскіх калядак ці шчадровак, але пераўзыходзяць апошнія па паўнаце адлюстравання ўрадлівасці і росту раслін і па падзеле ролі розных святых у гэтых працэсах.

Акрамя ўласна велікодных песень існуюць і песні пра шлюб. Спевакі - звычайна, гэта з дзясятак хлопцаў на чале якіх стаіць "пачынальнік". Ён спявае саму песню, а ўсе астатнія хлопцы спяваюць толькі прыпевы. Таксама ў гэтым можа прымаць удзел скрыпач і "механоша", які носіць мяшок ў атрыманымі падарункамі. Змест песень складаецца з пажаданняў і хвалы гаспадара, гаспадыні і іх дзяцей, пра іх прыгажосць і дабрыню. Як і калядаванне, гэта вельмі старажытны абрад.

Да асаблівасцяў беларусаў належаць і карагоды. Цяжка сёння сказаць, што азначае гэтае слова, якое мы сустракаем ў старым беларускім пісьменстве яшчэ ў XVI ст. - у бібліі Скарыны і выдадзеным у Нясвіжы кальвінскім катэхізісе. Карагоды спяваюць пераважна дзяўчаты.

Велікодная серада мае назву "градавая" і святкуецца, каб засцерагчыся ад граду. Чацвер велікоднага тыдня мае назву "Вялікдзень мёртвых". У гэты дзень людзі наведваюць магілы сваіх родных, прыносяць да іх яйкі і іншую ежу якую спажываць на месцы, хаця сапраўдным днём памерлых лічацца Дзяды на Радуніцу (панядзелак пасля праваднoй нядзелі).

Велікоднымі забавамі моладзі можна лічыць качанне яек і іх біццё - выйгрывае той, чыё яйка мацнейшае.

Ostoja. "Wialikdzien". Bialoruskie zwyczaje wielkanocne // Kurjer Wilenski. 1935. № 109.

Пераклад Леаніда Лаўрэша.

Вандалін Шукевіч

Спосабы фарбавання яек у Лідскім павеце[1]

Як дадатак да артыкула сп. Антаневіча "Пісанкі ў Польшчы", надрукаванага ў №12 "Ziemi", падаю спосабы фарбавання велікодных яек, якімі некалі карысталіся людзі ў Лідскім павеце, гэтых спосабаў я не знайшоў у артыкуле сп. А.

1) Каб пафарбаваць яйкі ў зялёны колер, іх варылі ў свежасабранай руні жыта.

2) Блакітны колер атрымліваўся, калі яйкі варылі ў кветках васілька (centaurea cyanus). Для гэтага збіралі і сушылі самі пялёсткі кветак.

3) Чырвоны колер надаюць апілкі дрэва фернамбук, ці ажынавай цезальпініі (caesalpinia echinata). Ва ўсе фарбы дадаюць трохі галыну.

Са згаданых сп. А., нашы людзі выкарыстоўваюць цыбульнае шалупінне. У наш час усё часцей выкарыстоўваюцца анілінавыя фарбавальнікі, яны забяспечваюць лепшыя колеры, і таму ад традыцыйных паступова адмаўляюцца.

Пісанкі ў нашых краях цалкам страчаны. Некалькі дзесяцігоддзяў таму яшчэ быў вядомы спосаб абводкі малюнка воскам, у выніку якога ён заставаўся белым на каляровым фоне. Таксама на ўжо пафарбаваным яйку, вострым інструментам выдрапвалі розныя ўзоры.

Са святкаваннем Вялікадня ў нашым народзе сцісла злучаны звычай "качаць" яйкі. Час, адведзены на гэтую забаву, абмежаваны з першага дня Вялікадня да праводнай нядзелі, уключна. Звычайна вясковая моладзь, а часам і больш старэйшыя людзі, збіраюцца ў купкі, ставяць на чыста вымеценым роўным месцы з невялікім нахілам драўлянае карыта, адкрытае з абодвух канцоў і строга па-чарзе коцяць па карыце вараныя і фарбаваныя яйкі. Той, чыё яйка патрапіць у другое, выйграе і забярэ тое яйка, у якое патрапіў. Таксама часам гуляюць т. зв. "банк". Гульня заснаваная на тым, што на пэўнай адлегласці перад вусцем карыта ў адну лінію кожны ўдзельнік ставіць сваё яйка на адлегласці прыкладна 1/2 локця адно ад аднаго, а потым, па-чарзе коцяць другія яйкі па карыце. Той, хто сваім яйкам трапляе ў любое з яек у шэрагу, забірае ўсе выстаўленыя яйкі. Калі не патрапіць, дык аддае кожнаму ўдзельніку па яйку. Яйкі, якія добра падыходзяць для такога качання, тыя што маюць форму бліжэйшую да сферычнай, лепшыя яйкі называюцца "катуны".

Гуляюць таксама і ў біццё яйкамі. Папярэдне яйкі правяраюць праз лёгкія ўдары па сваіх зубах. Чыё яйка такім чынам прайшло праверку, тое разаб'е больш яек і пераможа.

Вось, што я хацеў паведаміць пра велікодныя яйкі.

Сярод іншых гульняў, якія мясцовыя жыхары практыкавалі толькі на Вялікдзень, адзначу "Скачкі па дошцы".

Звычайна ў гэтай гульні ўдзельнічаюць дзяўчаты, радзей хлопцы. Гульня заключаецца ў тым, што на драўляны брусок кладуць доўгую дошку, затым дзве дзяўчыны становяцца на яе два канцы і па-чарзе скачуць, г. зн. калі адна падае на канец дошкі, другая падкідваецца ўверх і адначасова сама падскоквае, павялічваючы тым самым вышыню свайго падскоку.

Гэтая гульня, адбываецца штогод толькі на Вялікдзень, гэта наводзіць на думку аб тым, што яна павінна была раней мець іншы, магчыма, нават сімвалічны, сэнс, звязаны з ідэяй абуджэння прыроды ад зімовай летаргіі. Шмат такіх перажыткаў яшчэ жыве ў нашым народзе, але трэба пасяшацца з іх зборам, бо яны хутка назаўсёды страцяцца. Напрыклад, распаўсюджаная некалькі дзесяцігоддзяў таму гульня "Скачкі па дошцы" перастала прывабліваць дзяўчат - яны лічаць за лепшае танчыць з хлопцамі пад бадзёрую музыку, чым скакаць з рызыкай упасці ці атрымаць удар дошкай па нагах. Мэта такіх скачкоў сцерлася з памяці, некаторы час гэтая звычка заставалася механічнай і выконвалася толькі як рытуал, і нарэшце, саступіла месца новым забавам.

Ад перакладчыка: *Яшчэ нават мой сын "качаў" яйкі на Вялікдзень недзе ў першай палове 1990-х гг.*

Пераклад Леаніда Лаўрэша.

[1] Szukiewicz Wandalin. Sposoby farbowania pisanek w pow. Lidzkim // Ziemia. Tygodnik Krajoznawczy Ilustrowany. 1913. № 19. S. 314-315.

Беларусы сустракаюцца з індзейцамі

"Маленькія" і вялікія трагедыі: Рохлін, Саўчанка, Саўчанка; праблемы індзейскага друку і ён у Гомелі

(Працяг, пачатак гл. у № 19, 22, 24, 27, 30-34, 36-48, 50-52 (2022); 1-52 (53-104) (2023); 1-12 (105-116) за 2024 г.)

Няпоўны спіс індзейскай і індзеяністкай перыёдыкі і тэматычных альманахаў у Бібліятэцы Беларуска-індзейскага таварыства (па запісах на картках - мы выкарысталі імідж-каталог перыёдыкі ў ББІТ з некалькімі дабаўленнямі):

Иктоми

Томагавк (Сыктывкар)

America Indigena (Instituto Indigenista Interamericano)

American Indian and Alaska Native Mental Health Research (Journal of the National Center [for])

American Indian Culture and Research Journal (American Indian Studies Center, University of California, Los Angeles)

Artifacts (American Indian Archeological Institute)

Bush News (Dedicated to excellence in Aboriginal Forestry and Resource Management)

Centre for Indigenous Theatre (Newsletter, Toronto)

CIRI Shareholder Update (Cook Inlet Region, Inc.)

Cross and Feather News (Tekakwitha Conference National Center)

European Review of Native American Studies

First Perspective (Canada's Source for Aboriginal News and Events)

Fort Apache Scout

Full Circle (Toronto)

Indian Affairs (Newsletter of the Association on American Indian Affairs)

Indian Friendship Centre Newsletter (Sault Ste. Marie, Ontario)

Indian Rights Human Rights (Indian Lawe Resource Center)

Indian Youth of America (Sioux City, IA)

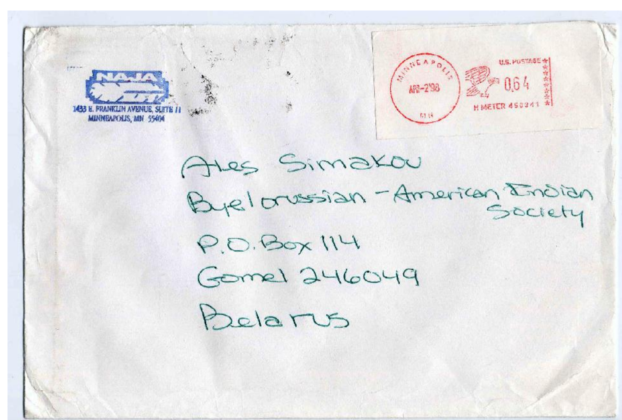
Insight (Newsletter, Dakota Indian Foundation)

Intertribal (Serving Oklahoma's Indian Country)

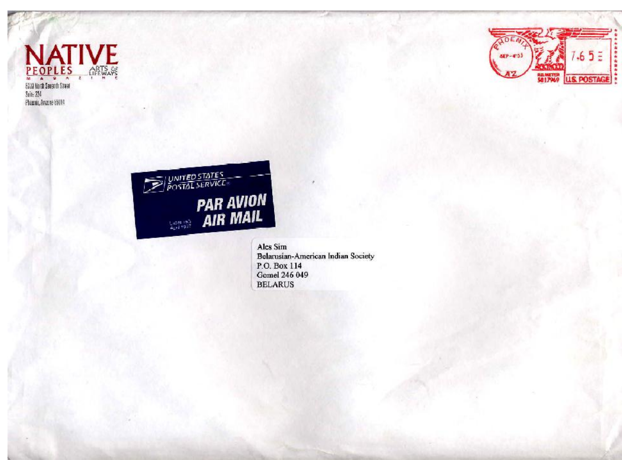
Journal of Indigenous Studies (Gabriel Dumont Instutute of Native Studies and Applied Research)

Kayas Ochi (Biuletyn informacyjny Sztumskiego Kola Zainteresowan Kultura Indian "Stowarzyszenie Zolwi")

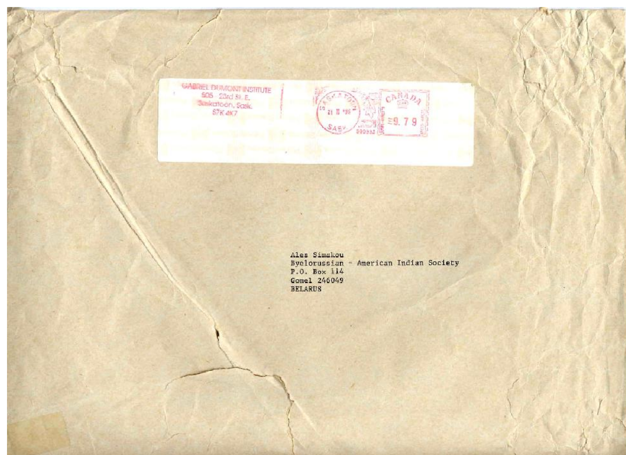
Lac du Flambeau News

Envelope. NAJA News and Medium Rare were received from Native American Journalists Association. Postmark Minneapolis, Minnesota 1998-04-02

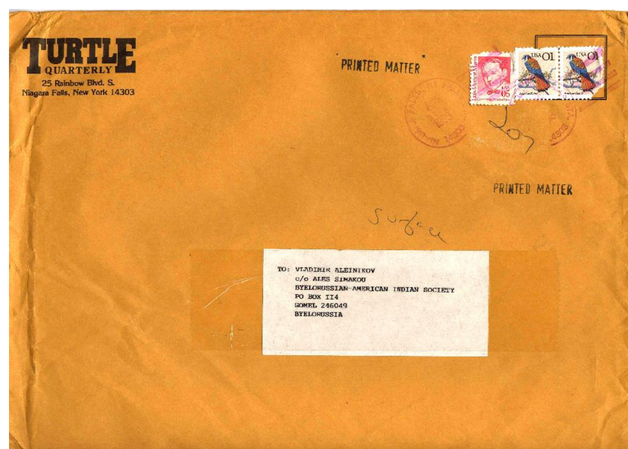

Envelope. Native Peoples. Postmark Phoenix, Arizona 2003-09-04

Envelope. 3 issues of Journal of Indigenous Studies were received from Gabriel Dumont Institute. Postmark Saskatoon, Saskatchewan 1995-02-21

Envelope. Turtle Quarterly. Postmark Niagara Falls, New York 1993-08-09

Lakota Times

Medium Rare (Native American Journalists Association)

Museum Notes (Iroquois Indian Muzeum)

NAJA News (Native American Journalists Association)

NARF Dollars & Sense (Native American Rights Fund ; A Publication Especially Prepared for NARF Donors))

NARF Legal Review (Native American Rights Fund)

National Indian Education Association Newsletter

Native Journal (Magazine for Native Communicators, Native Journalists Association)

Native Peoples (Phoenix, AZ)

Native Press (Yellowknife, NWT)

Nativebeat (The Beat of a Different Drum)

Navajo Nation Today

Netop (News from the American Indian Archeological Institute, Washington, CT)

New Bread (Saskatchewan's Largest Monthly Newspaper)

News from Indian Country

Oka Hey! (Revista de informacion sobre la actualidad de los indios americanos, Se-Ven Sioux Kolektibo, Pamplona, Spain)

OMAA: The Voice of Ontario's Metis and Aboriginal Peoples

Smoke Signals (Sioux City American Indian Center)

Spirit of Crazy Horse (Newsletter of the Leonard Peltier Defense Committee)

Spiritual Unity of Tribes Gathering (The Gathering Newsletter)

Steel Crown (North American Araucanian Royalist Society)

Suport Mutu (Castellon, Spain)

Tawacin (Poland)

Treaty Council News (International Indian Treaty Council)

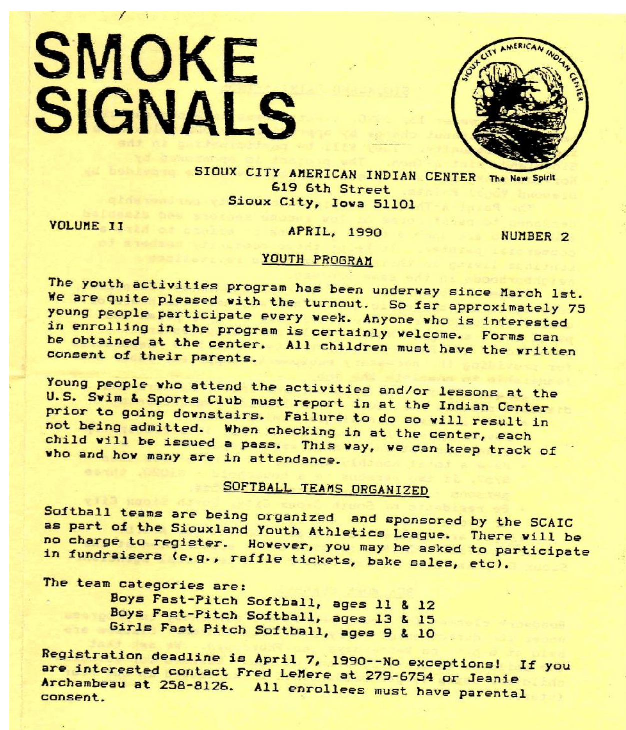
Tundra Times (Anchorage, AK)

Turtle Quarterly (Niagara Falls, NY)

Unidad Indigena (Organizacion Nacional Indigena de Colombia. Unidad, Tierra, Cultura y Autonomia)

UNITY News (United National Indian Tribal Youth)

Windspeaker (Canada's National Aboriginal News Publication)

SMOKE SIGNALS

SIOUX CITY AMERICAN INDIAN CENTER The New Spirit
619 6th Street
Sioux City, Iowa 51101

VOLUME II APRIL, 1990 NUMBER 2

YOUTH PROGRAM

The youth activities program has been underway since March 1st. We are quite pleased with the turnout. So far approximately 75 young people participate every week. Anyone who is interested in enrolling in the program is certainly welcome. Forms can be obtained at the center. All children must have the written consent of their parents.

Young people who attend the activities and/or lessons at the U.S. Swim & Sports Club must report in at the Indian Center prior to going downstairs. Failure to do so will result in not being admitted. When checking in at the center, each child will be issued a pass. This way, we can keep track of who and how many are in attendance.

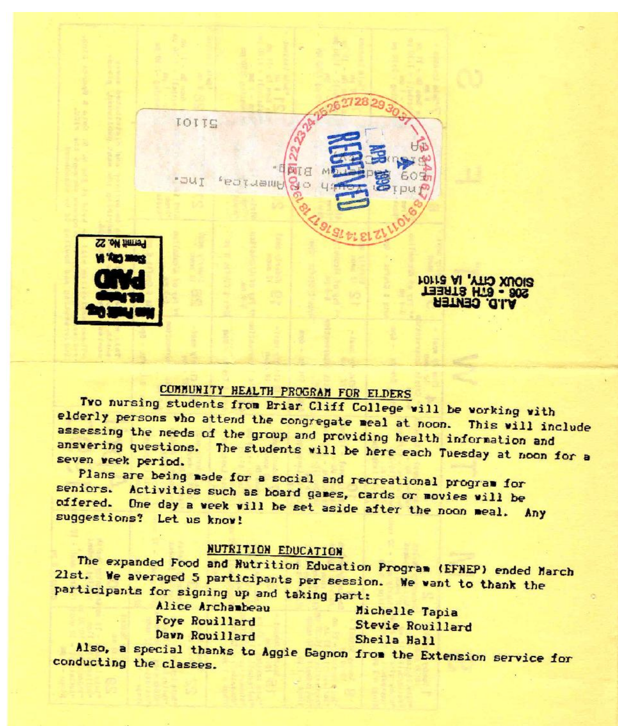
SOFTBALL TEAMS ORGANIZED

Softball teams are being organized and sponsored by the SCAIC as part of the Siouxland Youth Athletics League. There will be no charge to register. However, you may be asked to participate in fundraisers (e.g., raffle tickets, bake sales, etc).

The team categories are:
Boys Fast-Pitch Softball, ages 11 & 12
Boys Fast-Pitch Softball, ages 13 & 15
Girls Fast Pitch Softball, ages 9 & 10

Registration deadline is April 7, 1990--No exceptions! If you are interested contact Fred LeMere at 279-6754 or Jeanie Archambeau at 258-8126. All enrollees must have parental consent.

Smoke Signals (Sioux City, Iowa) 1990 April

A.I.D. CENTER
206 - 6TH STREET
SIOUX CITY, IA 51101

RECEIVED APR 1990

COMMUNITY HEALTH PROGRAM FOR ELDERS

Two nursing students from Briar Cliff College will be working with elderly persons who attend the congregate meal at noon. This will include assessing the needs of the group and providing health information and answering questions. The students will be here each Tuesday at noon for a seven week period.

Plans are being made for a social and recreational program for seniors. Activities such as board games, cards or movies will be offered. One day a week will be set aside after the noon meal. Any suggestions? Let us know!

NUTRITION EDUCATION

The expanded Food and Nutrition Education Program (EFNEP) ended March 21st. We averaged 5 participants per session. We want to thank the participants for signing up and taking part:

Alice Archambeau	Michelle Tapia
Foye Rouillard	Stevie Rouillard
Dawn Rouillard	Sheila Hall

Also, a special thanks to Aggie Gagnon from the Extension service for conducting the classes.

Smoke Signals 1990 April

Алесь Сімакоў

ПРАБЛЕМЫ ІНДЗЕЙСКАГА ДРУКУ

Асацыяцыя індзейскіх журналістаў, Боўлдэр, Каларада, паведамляе аб цяжкім фінансавым становішчы "карэнных" газет. Справа даходзіць да іх закрыцця. Спыняюць існаванне найстарэйшыя выданні Канады і ЗША - анкарыджская "Тундра таймс" і "Кайнай ньюс" [Kainai News], якая выходзіць у Стэндофе [Stand Off], Альберта. Не мелі поспеху дзве новыя ініцыятывы - "Наваха нэйшн тудэй" і "Энтрэпрайз эяпаха" [Enterprise Eyapaha], пачатыя адпаведна ў лютым і верасні 1991 года для патрэб народаў наваха і аглала сіў.

Марк Трахант, прэзідэнт Асацыяцыі і "незалежны журналіст" пасля няўдачы з "Наваха нэйшн тудэй", шашон-банак, які заклікаў гэтых паўднёвых атапаскаў "ісці за Саветамі" ў прыватызацыі на тэрыторыі найбуйнейшай рэзервацыі, не змог вытрымаць канкурэнцыі з больш таннай племяннной "Наваха таймс"; новая незалежная газета не дабірала рэкламы, рабілася стратнай, зменшыла тыраж і нарэшце спыніла публікацыю 15 студзеня.

Выдавец газеты аглала сіў, Джон Стыл [John Steele], верагодна, проста не разлічыў свае сілы: "Мы стартавалі занадта хутка". Але спадзяецца пачаць яшчэ раз, выдаючы "орган" рэзервацыйнай грамады Пайн-Рыдж, Паўднёвая Дакота.

"Кайнай ньюс", якая 23 гады служыла чарнаногім і іншым карэнным групам у Альберце, стала ахвярай дзяржаўнай палітыкі: урад Канады зменшыў датацыі індзейскім сродкам масавай інфармацыі на 50%. Рэдактар,

WISCONSIN INDIAN GAMING
Special Gaming Compact Edition

Special Edition — February 1998

United we stand...

Photo by Ed Williams

Wisconsin tribal leaders have gathered together numerous times to obtain the same goal, Indian gaming, and to retain their sovereignty. Memorandum of Understandings have unified the 11 Wisconsin tribes. Although the faces have changed throughout the years, the issues remain the same.

Thompson says pact on gaming is closer

Progress of talks on shared revenues called positive step

By Scott Hildebrand

The state and Wisconsin Indian tribes are making progress in negotiations over state-tribal gaming agreements, Gov. Tommy Thompson said Wednesday.

In a meeting the Press-Gazette Editorial Board, the Republican governor said the state and tribes have had "constructive" meetings during the past 10 days.

See Page 8 — Closer

Interior Department proposes plan for intervening in disputes

Interior proposal would impose rules for Indian tribal casinos

MILWAUKEE (AP) - Risking a fight with Congress and several governors, the Interior Department proposed last Friday to step into disputes between tribes and states over the size and scope of reservation gambling operations.

However, these plans by the U.S. Interior Department to intervene in casino disputes may be of no benefit to Wisconsin tribes, a spokesman for Gov. Tommy Thompson says.

The department said it might step into disagreements involving the scope of commercial gambling on Indian reservations.

"This is good news. The states will finally have to live up to their obligations under federal law to negotiate with tribal governments for Indian gambling," said Ron Allen, president of the National Congress of American Indians.

According to a report in the Milwaukee Journal, the Interior's proposal "would impose rules for operating casinos" if the department finds "that a state has not negotiated fairly with a tribe."

Secretary of the Department of Interior Bruce Babbitt oversees Indian tribal issues on the federal level. Federal law, the Indian Gaming Regulatory Act allows for states and tribes to negotiate gaming compacts in good faith.

Compacts under which Wisconsin Indians operate 17 casinos begin expiring in a few months. To get new ones,

Babbitt — Thompson

Thompson has told tribes they must give the state a share of their casino profits.

Some tribes have considered opening more casinos or expanding their existing operations. Thompson says he wants no additional gambling.

Tribes that want to offer more gambling than their state allows have been without recourse since the U.S. Supreme court ruled in 1996 that states had immunity against tribal lawsuits.

Congress has barred the Interior Department from intervening in disputes during the 1998 budget year that ends Sept. 30.

"We don't want to be in the position of arbitrating these disputes," department lawyer Robert Anderson said in Washington, D.C. "States that want to see the secretary of interior stay out of this can do so by negotiating compacts."

Without a threat of department intervention, states can effectively veto casinos, Anderson, a member of Minnesota's Bois Forte tribe, said.

"We don't see this as moving the tribes any closer to getting help out of Washington," Thompson chief of staff John Matthews said. "Ultimately this is a state issue."

Deborah Doxtator, chairman of the Oneida tribe that operates a casino-motel complex near Green Bay, said the department's proposal "lends us a remedy if the governor does not negotiate in good faith."

Besides wanting casino money for the state, Thompson's list of items for compact negotiations includes off-reservation claims to natural resources by some tribes, and an argument that they have rights to enact antipollution rules.

Talks stalled Oct. 23 but have resumed.

"We've had some very good discussions and progress," Doxtator said.

Thompson has said he might notify tribes in February of non-renewal of contracts.

Wisconsin Indian Gaming, Special Gaming Compact Edition. Special Edition, Feb. 1998

IC БIТ 8.9.1991 - I

Ардын БжэзIнскI, Iндыянка-менамIнI з Грын-Бэй, ВIсконсIн, якая вучыцца ва ўнIверсIтэце Мантаны, прайшла курс лабараторнага I палявога навучання па спецыяльнай праграме даследавання воднага асяроддзя ў Цэнтры вывучэння ВялIкIх Азер пры УнIверсIтэце ВIсконсIна, МIлуокI. ("Ньюс фром Iндыян кантры" (Хэйвард, ВIсконсIн, другая палова лютага 1991). У гэтым жа нумары газеты згадваецца Лора БжэзIнскI, сын якой, Рычард, служыў у Саудаўскай АравII ў час вайны (паводле "КалIхвIсакс", выдання ВIсканс1нскага племенI Iндзейцаў анейда, Анайда, ВIсконсIн).

IC БIТ 9.9.1991 -2

2.9.1991 ад АсацыяцыI IндзейскIх журналIстаў атрыманы: вIзIтная картка I лIст выканаўчага дырэктара Л.Шэпарда, аркуш з iнфармацыяй пра асацыяцыю, яе "ньюслетэр" "Мэдыум рэзр" (лета 1991), газеты: "Лакота таймс" (2 лIпеня 1991), "Наваха нэйшн тудэй" (31 лIпеня-6 жнIўня 1991), "Ньюс фром Iндыян кантры" (другая палова лютага 1991), "НэйтыўбIт" (сакавIк 1991), "УIндспIкер" (спецыяльны дадатак "Паувау кантры", 8 чэрвеня 1990), часопIсы: "Тэртл" (зIма 1990), "Нунавут" (зIма 1990), спецыяльнае выданне праграмы сацыяльных даследаванняў "НьюсуIк фокус" "Карэнныя амэрыканцы: мы тут", календар Народа наваха ('91-'92), а таксама матэрыял "Iндзейскай службы навiн" (Нэйтыў амэрыкан ньюс сэрвIс) за 20.7.1991.

IC БIТ10?9.1991 - 2

Iнфармацыя для для антываеннай I антыармейскай структуры БIТ "МIжнародны цэнтр па гIсторыI партызанскага руху". У 13.30 сення па Бел. радые запрошаны ў студыю экстрасенс Барысенак (для развенчвання "гомсавецIкуса") выказаў думку, што БеларусI не патрэбна армIя. МIлIцыя, палIцыя, але не армIя, не трэба нI абараняцца (радыяцыйная Беларусь нIкому не патрэбна), нI нападаць.

IC БIТ 10.9.1991 -2

З нагоды артыкула Юрася ЗалоскI "Час новых Iдэй" ("ЛIМ", 6.9.91), дзе "нееўрапейская альтэрнатыва" БIТ ("канцэпцыя" А.СIмакова) ацэньваецца як "тварэнне па-за этналагIчным грунтам", а само таварыства - як "экзатычная секта", член Савета БIТ М.Шукінаў выказаўся наступным чынам (лIст ад 9.9.91, №8): "Поўнасцю згодзен з Юрасем Залоскам /77./ якI справядлIва назваў БIТ "экзатычнай сектай". Усе з-за таго, што ў цябе /А.СIмакова/ апошнIм часам назIраецца ўхIл у бок стварэння накшталт "плямёнаў-арганIзацый". Гэта будзе нейкая дзяржава цI секта унутры бел. Iндзейскага руху. Я супраць гэтага. Неабходна займацца культурнымI праблемамI ў выглядзе Iх даследавання, распаўсюджвання IнфармацыI, папулярызацыI культуры Iндзейцаў. А ўсякага роду арганIзацыйныя ўтварэннI, якIя ты прапаноўваеш, вельмI мяжуюць з палIтыкай!

IC БIТ 10.9.1991 -3

У друк пасылаецца наступная Iнфармацыя: ЖурналIсты, якIя жадаюць асвятляць працэс беларуска-Iндзейскага збліжэння I мерапрыемствы ў сувязI з 500-годдзем "адкрыцця" АмерыкI, а таксама супрацоўнIчаць з Iндзейскай прэсай, могуць акрэдытавацца ў агенцтве "Iнфармацыйная служба Беларуска-Iндзейскага таварыства".

IC БIТ 10.9.1991 - 4

Сення адпраўлены лIст у газету "Лакота таймс", якая выходзIць з 1981 г. (цяпер - у РапIд-СIцI, Паўднёвая Дакота) для Iндзейцаў сIў I Iндзейцаў усей краIны I выпIсваецца ў 14 замежных краIнах.

Кароткія паведамленні ІС БІТ 1991-09-08. NAJA's gifts, Lakota Times, News from Indian Country, Indian Brzezinskis from Wisconsin, etc.

Том Расэл [Tom Russel], і 4 чалавекі са штату апошнія месяцы працавалі без аплаты.

Найбольш сумная сітуацыя з "Тундра таймс" - знакамітай эскімоска-індзейскай і адзінай агульнааляскінскай газетай, вядомай і ў СССР пасля пачатку яе выдання ў 1962 г. Хоць "голас карэннай Аляскі" крытыкаваўся многімі за "вельмі кансерватыўную рэдакцыйную філасофію", перанасычанасць "флафам" і недастатковую ўвагу да "спрэчных, палітычных пытанняў", толькі адзін чалавек запатрабаваў грошы назад, калі газета паведаміла аб іх вяртанні падпісчыкам; мноства лістоў даказвае неабходнасць "Тундра таймс". Яна падтрымліваецца карпарацыямі карэнных аляскінцаў, але лёс яе - у руках акцыянераў: альбо далучыцца да адной з "газетных груп", альбо атрымаць статус "некамерцыйнага" выдання.

(Пераклад з рускай мовы (рускамоўная версія датуецца 25.02.1992), год першай публікацыі ў арыгінале - 1993 ("альманах российской индеанистики" "Томагавк", Сыктыўкар).

Літ.:

2656 Симаков А. Проблемы индейской печати // Томагавк. 1993. № 5. С. [60-61]. ("/подготовил А. Симаков /г. Гомель/".)

11935 Симаков А. Проблемы индейской печати /

/ *Томагавк (Сыктывкар). 1993. № 5. С. [60-61]. ["/ подготовил А. Симаков /г. Гомель/". Факсимильное издание, Ярославль, 2021.)*

РОХЛІН Джэкаб (Jacob "Jake" (Jankel, Yacob) Rochlin) - 20-акравы ўчастак зямлі ў трох мілях ад Нагалеса, на мяжы паміж Арызонай і Санорай, - чым не адэкватная замена Шчадрыну, вялікаму і да знішчэння ў 1942 г. яўрэйскага насельніцтва пераважна яўрэйскаму паселішчу ў Менскай губерні (было вёскай, мястэчкам у розных паветах (Рэчыцкім, затым Бабруйскім) і раёнах, цяпер аграгарадок у Жлобінскім раёне). Прыехалі нашы Рохліны ў ЗША і Нагалес у 1917 г., і якраз дом на згаданым участку - месца нараджэння іх малодшага сына Фрэда, якому сям'я найбольш абавязаная сваёй вядомасцю.

"Са Шчадрына ў Арызону" - так называецца гэтая гісторыя.

Ганна (Шапіра) (1882-1978) і Джэкаб (Джэйк) (1882-1952) Рохліны - цікавая пара, Джэйк нават быў "масонам у Нагалесе".

З усіх, з кім маглі сустракацца на вуліцах, а можа і размаўляць, нашу ўвагу прыцягнула перш за ўсё актрыса, якая нарадзілася ў Нагалесе ў 1916 г., незадоўга да прыезду мужа і жонкі Рохліных. Мавіта Кастанеда (Movita Castaneda) - сапраўдная зорка кіно. Яна другая жонка Марлана Бранда і маці двух дзяцей з прозвішчам Бранда (іх шлюб быў скасаваны пасля таго, як стала вядома, што папярэдні шлюб Мавіты яшчэ "актыўны"). Яна мексіканскага паходжання і выконвала ролі "экзатычных жанчын", у т.л., у многіх фільмах, дзеянне якіх адбываецца на Паўднёвым Захадзе і ў цэлым у зоне " мексіканскай гістарычнай адказнасці". У прыватнасці, яна з'явілася ў фільме "Форт-Апачы" (1948, як Гуадалупэ, кухарка героя Генры Фонда), у "Засадзе апачаў" (1955, Расіта), у "Гаспадары павозкі" (1950, прадстаўляе навахаў) і "Загадкавым дэсперада" (1949, Луіса).

Гэта ў некаторай ступені перадае атмасферу, дзе жылі шчадрынскія Рохліны і іх дзеці.

Фрэд Рохлін (1923-2002) сабраў вялікую калекцыю, якая апісаная на архіўным сайце Арызоны (http://www.azarchivesonline.org/xtf/view?docId=ead/uoa/UAMS401.xml), - гэта ў значнай ступені Western Jewish Americana. Ён быў архітэктарам, мастаком, фатографам і, *"as a second career, monologist and author"*. Калі Фрэд пасля ўдзелу ў ДСВ у Еўропе вучыўся ў Каліфарнійскім універсітэце ў Берклі, ён сустрэў Гарыет, якая потым стала пані Рохлін (Harriet Rochlin) і якая ў выніку ўнесла вялікі ўклад у вывучэнне ранняй гісторыі яўрэяў на Американ-

Harochlin@aol.com
26 августа 2004 г., 18:51:36 (Thu, 26 Aug 2004 11:51:36 EDT)

Dear Alex Simakou:

I was delighted to receive your e-mail on Belarussian-American Indian relationships. This is indeed becoming a small world. I live in Los Angeles California. Where do you live? When you say you have studied Belarusian-American Indian relationships in the 1980s-1990s, could you possibly mean 1880s-1890s? I'm a historian and deal with Jewish life in the Spanish, Mexican, and American West. About ten years I gathered a box full of information about Jewish-Indian relationships. Maybe we could exchange information.

One Rochlin offspring married and had two children with a man who was part Indian, Yaqui, I believe.but I'm not entirely sure. I can think of no other member of the family who married, or had business or professional experience with Southwestern Indians. Except possibly Gail Schlachman Rochlin, Ph.D., a hearing and speech specialist, who tests schoolchildren throughout Arizona, including Indian reservations.

Are you an anthropologist? Have you written on the subject? Tell me more.
Thanks for contacting me.

Harriet Rochlin
Pioneer Jews: A New Life in the Far West
"Social history at its best."
San Francisco Chronicle

The First Lady of Dos Cacahuates
Enough period charm, crackling storytelling, and priceless details to satisfy devotees of both wild west lore and Jewish history."
Publishers Weekly

E-mail from Harriet Rochlin 2004-08-26 "One Rochlin offspring married and had two children with a man who was part Indian, Yaqui, I believe"; "Gail Schlachman Rochlin, Ph.D., a hearing and speech specialist, who tests schoolchildren throughout Arizona, including Indian reservations"

American Association of Teachers of Slavic and East European Languages
Modern Languages Bldg, Rm. 342
University of Arizona, Tucson, AZ 85721

18 декабря 1990г.
Гомель

Уважаемые господа,

Пишу по-русски, так как полагаю, что для большинства членов Американской ассоциации учителей славянских и восточноевропейских языков прочитать русский текст не составит проблемы.

Я являюсь временным исполнительным секретарем Белорусско-индейского общества и использую свое положение, чтобы активизировать "юго-западное" направление в наших контактах, ибо давно интересуюсь историей и современной жизнью в Аризоне и Нью-Мексико, а также в соседних штатах, включая и мексиканские.

Особенно меня интересует, естественно, индейское население, а кроме того - славяне и люди из Восточной Европы - от самых первых из них на Юго-Западе до наших современников.

Специальные исследования, отражающие историю югославов, поляков, евреев и представителей некоторых других народов в юго-западной части Соединенных Штатов, все еще малодоступные у нас в Союзе, дают некоторое представление об адаптации этих групп и их вкладе в развитие региона. Белорусы - наименее активная славянская группа, и о них имеются лишь крайне редкие упоминания.

Вы, очевидно, согласитесь с последним утверждением, учитывая Ваш собственный опыт. Кажется почти невероятным преподавание в США белорусского языка, хотя лидеры немногочисленной этнически "самосознающей" белорусской общины, безусловно, озабочены таким положением.

Я очень надеюсь, что кто-либо из членов Вашей ассоциации (или сотрудников университета) изъявит желание поддерживать переписку с нами.

Я также выражаю надежду, что Вы найдете возможным сообщить мне некоторые координаты для контактов, связанных с разработкой проблематики славистической Southwesternology, "перекрестного" краеведения.

Возможно, среди владеющих русским и другими славянскими языками в США есть лица индейского происхождения? Это было бы воспринято у нас с огромным энтузиазмом.

Буду Вам чрезвычайно признателен за ответ.

Не забывайте, что в славянском мире существуем и мы, белорусы.

С наилучшими пожеланиями

Алесь Симаков
СССР, БССР, 246046, Гомель,

Ales Simakou
Byelorussian-American Indian Society
, Gomel,
246049, BSSR, USSR

American Association of Teachers of Slavic and East European Languages (Tucson, Arizona) 1990-12-18. Fred Rochlin "briefly attended the University of Arizona, Tucson. In December, 1942, he enlisted in the U.S. Army Air Corps, and was stationed in Italy with 456th Bombardment Group"

Jose Angel Vera Noriega
Head
Department of Psychology
Universidad de Sonora
Apdo Postal 336 y 106
83000 Hermosillo
Sonora
Mexico

February 2, 1996

Dear Colleague:

This is our first attempt to contact a person/organization in Northern Mexico and we hope to receive a good response.
We could exchange some information on recent developments in the field of psychology in our countries.
Sincerely yours,

(Mr.) Ales Simakou
Executive Secretary
Belarusian - American Indian Society
P.O. Box 114
Gomel 246049
Belarus

Letter to Jose Angel Vera Noriega, Head, Department of Psychology, Universidad de Sonora (Hermosillo, Mexico) 1996-02-02. Yaquis' main territory is in Sonora

скім Захадзе і сямейнай гісторыі Рохліных. Таму, што яны сталі яе сваякамі пасля заключэння шлюбу з Фрэдам.

Мы мелі невялікую перапіску з Гарыет, якая і на восьмым дзясятку гадоў працягвала займацца сваёй любімай, цікавай і карыснай для многіх справай.

У суаўтарстве з Фрэдам яна падрыхтавала кнігу "Яўрэі-піянеры: новае жыццё на Дальнім Захадзе" (Pioneer Jews: A New Life in the Far West; пасля першага выдання ў 1984 г. яна выходзіла яшчэ больш за дзесяць разоў і *"часта выкарыстоўваецца ў якасці зыходнага матэрыялу [source material], асабліва Дэвідам Мілчам пры стварэнні серыяла [тэлевізійнай сеткі] HBO "Дэдвуд""* (пра справы адборных злачынцаў у Паўднёвай Дакоце ў апошняй чвэрці 19 ст.).

Ад Гарыет мы даведаліся, што адзін з нашчадкаў Ганны і Джэкаба меў такі шлюб, што двое дзяцей у выніку атрымалі, верагодна, кроў індзейцаў які (Yaqui). Таксама яна напісала нам, што Гэйл Шляхман Рохлін (Gail Rochlin), спецыяліст па слыху і мове, працавала з дзецьмі па ўсім штаце Арызона, уключаючы рэзервацыі.

Літ.:

10064 Костян И. Бродяги Дикого Запада. Мозырь, 2016.

8731 Костян И. С. Ковбои Дикого Запада. Мн., 2011.

6609 Аркуш А. Белорусский вариант Дикого Запада // Белорусская деловая газета. 2002. 23 мая. С. 11.

САЎЧАНКА Восіп (2) - наш тэкст, які даваў зводку найважнейшага пра гэтага службоўца Рускай Амерыкі, з'явіўся ў гатовым выглядзе ў 2019 г.

Артыкул выйшаў з некаторымі скарачэннямі і зменамі. Наша апошняя версія, якая ўлічвала надзвычай скрупулёзныя прапановы направак ад супрацоўніка рэдакцыі, была адпраўлена ў "Славянский альманах" 7.09.2019 г. Там адбылася канчатковая яе апрацоўка (з удзелам як карэктара прамога нашчадка Льва Талстога Марфы Талстой). У дасланую нам карэктуру праўкі мы ўжо не ўнеслі (як высветлілася пазней, патрэба была ў як мінімум дзвюх), па "тэхнічнай" прычыне.

Такім чынам, змяшчаем фрагменты з артыкула "Саўчанкі на Алясцы і ў Сан-Францыска: беларус, крэолы, тлінкіты" ("канчатковая" аўтарская версія).

(У квадратных дужках з нумарамі - змест заўваг. Перанос заўваг са зносак ва ўласна тэкст робіць яго даволі груваскім, ускладняе ўспрыманне, але гэта адно з рашэнняў па фармаце, якія магчымы ў нашай серыі БСІ. Калі выдзеліць заўвагі іншым шрыфтам, дыскамфорт пры чытанні змяншаецца.

Спасылкі крыніцы на рускай мове, апісаныя ў рускай версіі на рускай мове, падаюцца тут у беларускім перакладзе.)

Ніжэй мы разглядаем постаці Іосіфа Саўчанкі, яго жонкі, рана памерлай дачкі і двух сыноў, затым - жонкі, выхаванкі і прыёмнага або роднага сына Дзям'яна Іосіфавіча **[6. Тут і ў іншых месцах артыкула імя па бацьку меркаванае - ад хрысцільнага імя Іосіф.]** Саўчанкі. Сем'і Саўчанкаў, якія з пэўнага моманту набылі "крэольскі" **[7. Адной з нашых задач было выявіць, які аляскінскі народ даў нагоду Ганне Саўчанка і яе дзецям лічыцца крэоламі.]** ці больш складаны "крэольска-тлінкіцкі **[8. На рускай мове ў 1880-1890-х гг., гэта значыць і ў дачыненні да тлінкітаў Саўчанкаў, у асноўным выкарыстоўваўся прыметнік "колашынскі" ("колашанскі", "колашскі").]"** статус, не атрымалі яўнага працягу ў XX ст. пад гэтым характэрным прозвішчам або яго вядомымі мадыфікацыямі **[9. Прыблізная дынаміка паліварыянтнасці прозвішча: Саўчынкаў (1841), Саўчынікаў (1844), Саўчанка (1845, 1846), Саўчанкаў (1846, 1851, 1853), Саўчанкава (1855, 1856, 1859), Саўчынка (1888), Саўчанка (1890), Savchinikoff (1891), Саўчэнікаў (1891). Сярод сучасных нашчадкаў крэолаў і тлінкітаў пералічаныя варыянты, як і іншыя, тэарэтычна магчымыя пераўтварэнні першапачатковага прозвішча, намі не выяўлены. У прадстаўнікоў наступных пакаленняў, калі такія былі, прозвішчы маглі перайначыцца да непазнавальнасці, калі не былі замененыя на зусім іншыя. З жыхароў штата Аляска з нявысветленай генеалогіяй сустракаем, напрыклад, Аарона Саўчанку, які быў у 1994-1998 гг. кадэтам у Аляскінскай ваеннай маладзёжнай акадэміі (Alaska Military Youth Academy) у Форт-Рычардсан.]** - у адрозненне, напрыклад, ад роду, які ўзнік у выніку шлюбу ўраджэнца Менскай губерні Паўла Шадуры з жанчынай, якая мела, акрамя заходне-еўрапейскіх, алеуцкіх і тлінкіцкіх продкаў **[10. Падобнае паходжанне дало падставу сыну а. Паўла Шадуры, Паўлу (1902-1996), вучыцца ў індзейскай школе-інтэрнаце ў Арэгоне (сучасная назва - Індзейская школа Чэмава, Chemawa Indian School). Гэты выпадак можна разглядаць як параўнальны матэрыял пры вывучэнні гісторыі школы ў Сан-Францыска. Гэта тым**

Background of Anna Ivanov[n]a Kotel'nikova

Compiled by Katherine L. Arndt
Elmer E. Rasmuson Library
University of Alaska Fairbanks

Velikii Ustiug meshchanin Maksim Andreev Smolin was a Russian-American Company warehouse keeper in Okhotsk. The company transferred him to Sitka aboard the brig *Okhotsk* in the autumn of 1838. He was accompanied by his family (Records of the Russian American Company, Correspondence of the Governors General, Communications Sent [hereafter CS] vol. 16, folios 294 verso – 295, No. 550, 11 November 1838, Chief Manager Kupreianov to Novo-Arkhangel'sk office). This letter (No. 550) contains a hint that there was something a little unusual about Smolin's family—Kupreianov says that the Okhotsk office sent three documents about the family, and he passes the documents on to the Novo-Arkhangel'sk office, but there are no details about their content.

The Sitka confessional list for 1839 includes the family. They are named as

Maksim Smolin, Velikoustiuzhskoi meshchanin, age 36
his wife Anna Petrova, age 38
their children Anna, age 16 and Anna, age 10
(Alaskan Russian Church Archives, Sitka parish records, Confessional list, 1839-1841, reel 264, frame 292)

The confessional list for 1840 identifies the older daughter as Anna Ivanova (Alaskan Russian Church Archives, Sitka parish records, Confessional list, 1839-1841, reel 264, frame 312). So, Maksim was not her birth father, but there is no indication of Anna Ivanova's exact relationship to Maksim or his wife.

On April or May 18, 1841, the Sitka parish metrical books record the marriage of Krasninskii meshchanin Osifi/Iosif Iakovlev Savchinkov, Orthodox faith, first marriage, age 32, to the maiden Anna, daughter of the late senior fel'dsher Ivan Kotel'nikov, Orthodox faith, first marriage, age 18 (Alaska Russian Church Archives Vital Statistics, Sitka, book for 1840, folio 22, marriage 14 and book for 1841, folio 12, marriage 6). The 1840 book gives the date as 18 May, but the 1841 book records it as 18 (May) April. In both of these marriage records, Maksim Andreev Smolin is listed as poruchitel' po neveste, and one of the records adds vmesto ottsa rodnago.

Aleksandra, the first child of Iosif and Anna Savchinkov, was born on 19 April 1841. Aleksandra's godparents were Velikoustiuzhskii meshchanin Maksim Andreev Smolin and his daughter Anna Maksimova (Alaska Russian Church Archives Vital Statistics, Sitka, book for 1841, folio 3, female 5). (Anna Maksimova is not the birth daughter of Maksim Smolin either—later confessional lists and her own marriage record identify her as the niece of Smolin's wife and the daughter of Siberian Kazak Krasnoiarov.)

In May 1841 Iosif Savchenkov was made baidarshchik of Simusir Island in the Kuril Islands and sent there (apparently with his family) aboard the brig *Konstantin* (CS vol. 20, folio 207 verso ff., No. 198, 11 May 1841, Chief Manager Etolin to commander of the brig *Konstantin*, Fleet Lieutenant Velichkovskii). Church records for Simusir are not very good because a priest did not visit very often. The births of two more children of Iosif and Anna are recorded in the Atka parish metrical books:

Arndt K. L. Background of Anna Ivanov[n]a Kotel'nikova (з электроннага паведамлення К. Арнт ад 19.04.2018 г. (2018) p. 1 of 3

Born 3 June 1841 (year obviously wrong—probably should be 1842), baptized 5 June on Simusir Island, Pavel, son of baidarshchik Iosif Savchinikov and his lawful wife Anna, both Orthodox. Godfather Tomsk peasant Ioann Akentiev. Baptized by his father, Savchinikov, chrizmated by Hieromonk Nikolai 17 June 1844 (Alaska Russian Church Archives Vital Statistics, Atkha, book for 1844, folio 3, male 9).

Born 1 July 1845, baptized 5 July, Damian, son of manager of Simusir Island Iosif Iakovlev Savchenko and his lawful wife Anna Ivanova, both Orthodox. Godfather Aleut Dmitrii Iakutuka, baptized by manager of Simusir Island Iosif Savchenko (Alaska Russian Church Archives Vital Statistics, Atka, book for 1845, folio 5, male 6).

The only confessional list in which I found the Savchenko family during the Simusir years is one for 1846 (Alaskan Russian Church Archives, Kuril Islands parish records, Confessional list, 1846, reel 56, frame 540):
Simusir Island
Manager Iosif Iakovlev, age 39
his wife Anna Ivanova, age 38
their children Pavel, age 4, and Damian, age 1
Daughter Aleksandra is not listed with the family, and I have found no record of what happened to her. She likely died on, or en route to, Simusir Island.

In the autumn of 1846 the family returned to Sitka (CS vol. 27, folios 464 verso – 466, No. 326, 12 May 1847, Chief Manager Teben'kov to Main Office). There Damian was chrizmated:

Born 1 July 1845, baptized [chrizmated] 13 October [1846], Dimian, son of Krasninskii meshchanin Osip Iakovlev Savchenkov and his lawful wife Anna Ivanova, both Orthodox. Godparents Velikoustiuzhskii meshchanin Maksim Andreev Smolin and Anna, wife of boatswain of the 9th Fleet Detachment Aleksandr Ivanov [=the former Anna Krasnoiarova, niece of Smolin's wife]. Baptized by meshchanin Osip Savchenkov, chrizmated by priest Petr Litvintsev (Alaska Russian Church Archives Vital Statistics, Sitka, book for 1846, folio 22, male 3).

In the autumn of 1847 the family was sent to Kodiak for the winter, to be sent on to Ukamok Island (today called Chirikof Island) in the spring of 1848. Osip was to take over as baidarshchik on Ukamok Island (CS vol. 28, folios 289 verso – 290, No. 634, 4 October 1847, Chief Manager Teben'kov to Kad'iak office). The family is found in the Kodiak confessional lists for 1848 (at St. Paul Harbor, i.e., Kodiak) and for 1849-1851 (at the Ukamok artel').

Late in the summer of 1851 Savchenkov was removed from his position on Ukamok for the crime of which he was accused. He and his family were taken first to Kodiak and then, later that autumn, to Sitka, aboard the schooner *Tungus* (CS vol. 32, folios 434 verso - 435, No. 595, 9 July 1851, Chief Manager Rozenberg to Kad'iak office, and folios 439-439 verso, No. 605, 9 July 1851, Chief Manager Rozenberg to commander of the schooner *Tungus*, Russian navigator Kashevarov). In the spring of 1853 Savchenkov was released from Russian-American Company service and sent aboard the brig *Okhotsk* to Petropavlovsk, Kamchatka, to stand trial. His family was sent with him (CS vol. 34, folio 97, No. 195, 8 May 1853, acting Chief Manager Rudakov to acting Kamchatkan military governor).

In the autumn of 1855 the widow Savchenkova and her children returned to the colonies. They arrived at St. Paul Harbor (Kodiak) from Petropavlovsk as passengers aboard the bark *Turku*. The colonial chief manager ordered that they should remain in Kodiak to live (CS vol. 36, folios 164 verso – 165, No. 277, 29 November 1855, Chief Manager Voevodskii to Assistant Chief Manager Captain 2nd Rank and Cavalier Aleksandr Il'ich Rudakov).

2018 Arndt astonishing information (sent on 2018-04-19) p. 2 of 3

больш дарэчы таму, што менавіта пра "інтэрнат пры царкоўным доме, дзе была школа", пазней пісаў былы вучань Павел Зайчанка (Зайчанка П. П. Свяціцельства біскупа Уладзіміра // Юбілейны зборнік у памяць 150-годдзя Рускай Праваслаўнай Царквы ў Паўночнай Àì åðû öû . Í üþ-¨ ðê, 1944. ×. 1. Ñ. 110).]. Застаецца, аднак, надзея, што атрымаецца адшукаць нашчадкаў Мікалая Саўчанкі - дапоўніўшы карціну ўражальных перамяшчэнняў, якія адбываліся з Саўчанкам і якія можна назваць, услед за Арнт, зменай клімату **[11. Arndt K. L. Transplanted to a northern clime: Californian wives and children in Russian Alaska // Alaska Journal of Anthropology. 2015. V. 13. № 2. P. 1-20. Пытанне аб верагоднасці ўскладнення гісторыі Саўчанкаў роднаснымі сувязямі з каліфарнійскімі індзейцамі, якое ўзнікла ў сувязі з дзявочым прозвішчам жонкі Восіпа, атрымлівае хутчэй адмоўны адказ. Тым не менш праблема сувязей Кацельнікавых, якія параdніліся праз Ганну з Саўчанкамі, і Кацельнікавых, якія пражывалі ў крэпасці (селішчы) Рос у Каліфорніі - Іларыёна і двух з іх, якія мелі дзяцей ад саюзаў з індыянкай (Піліп, там жа) і якуцка-каліфарнійскай "крэолкай" (Мікалай, алеут, пасля вяртання на Аляску), патрабуе далейшай распрацоўкі. У артыкуле Арнт (Ibid. P. 9) згадваецца Мірон Цімафееў, селянін з Себежскага павета Віце-скай губерні, які жыў у Росе і які пазней у Нова-Арханге-льску заключыў шлюб з каліфарнійскай індыянкай Надзеяй Нікіфаравай (гл. таксама: Грынёў А. В. Хто ёсць у гісторыі… С. 530).].**

САЎЧАНКА Іосіф (Восіп) Якаўлевіч - "краснінскі мешчанін" **[12. Там жа. С. 469.],** на першы погляд відавочны прадстаўнік этнічнай большасці Краснінскага павета Смаленскай губерні - беларусаў **[13. Па звестках 1866 г. Смаленскага губернскага статыстычнага камітэта, у Краснінскім павеце было 72977 "беларусаў", 3047 "вялікарасіян" і 497 астатніх (Шыраеў Я. Я. Беларусь: Русь Белая, Русь Чорная і Літва ў картах. Мінск, 1991. С. 111). Пры гэтым мы не выключаем менавіта для гэтай часткі Смаленшчыны хоць і малаверагоднай, але магчымасці прысутнасці асобных маларосаў Саўчанкаў, а таксама яшчэ аднаго асобнага выпадку ў практыцы прыняцця прозвішчаў на -ко небеларусамі, таму не катэгарычныя ў дачыненні да беларускасці Восіпа.]**, першым, відаць **[14. Нам не даступная першая згадка пра Восіпа як "служыцеля" Расійска-амерыканскай кампаніі. Таму мы не можам сказаць, які з варыянтаў - "Саўчанка", "Саўчанкаў" ці іншы - быў зафіксаваны раней за іншых.]**, прыносіць на Аляску гэтае прозвішча, хоць варта было б удакладніць час і характар з'яўлення каля ціхаакіянскіх берагоў Расіі **[15. Тут у апошнія гады жыцця Восіпа служыў матросам, напрыклад, Емяльян**

Through the manager of the Kodiak office, the widow Savchenkova petitioned aid for herself and her family. The colonial chief manager responded in the spring of 1856. He instructed the Kodiak office manager to tell her that, despite her husband's crime, the company was willing to take on the education of her sons. If she wanted to take advantage of that offer, the Kodiak office was authorized to send the boys to the Novo-Arkhangel'sk school immediately. The widow herself had been granted basic rations in Kodiak, but would have to work for anything beyond that (CS vol. 37, folios 55 verso – 56, No. 116, 13 March 1856, Chief Manager Voevodskii to manager of the Kad'iak office). The two boys, Pavel and Damian, appear in the Sitka confessional list for 1857 as wards/pupils of the Company (Alaskan Russian Church Archives, Sitka parish records, Confessional list, 1857, reel 265, frame 20). Damian continued to be listed as a pupil/ward through at least 1860, when his age was given as 16. Pavel continued to be listed as a pupil/ward only through 1858, when he was 16.

When colonial chief manager Voevodskii visited Kodiak in the summer of 1857, the widow Anna Savchenkova petitioned him again. In response, Voevodskii granted her permission to move to Sitka in the autumn, but advised that she would have to take up service in a private home (CS vol. 38, folio 164 verso, No. 4, 19 June 1857, Chief Manager Voevodskii to Kad'iak office). Anna is listed among the widows and orphans in the Sitka confessional list for 1858; both she and her son Pavel are listed with the widows and orphans in 1859. I did not find Anna in the Sitka confessional list for 1860, perhaps because she died on March 3rd of that year. That same year (1860) is the first time her son Pavel is listed as a Creole. In later years, Damian, too, was listed as a Creole (I did not look at the records for Damian between 1861 and 1872—he is definitely listed as a Creole in 1873, and I suspect that, like his brother, he began to be listed as a Creole when he completed his education as pupil/ward of the Company).

In summary, it looks like Anna Ivanova Kotel'nikova came to the Russian American colonies from Okhotsk as either a ward or a stepchild of Maksim Andreev Smolin. Nowhere in the church records or in the Russian-American Company records did I see her identified as a Creole. I believe that the Creole designation applied to her sons after her death and their completion of Company schooling was a designation of their colonial social class rather than biological heritage.

As I stated in an earlier e-mail, I find nothing in the Russian-American Company records indicating that a fel'dsher named Kotel'nikov ever served in Russia's North American colonies. The only small possibility I can think of is if fel'dsher Kotel'nikov visited the Atka region and married an Aleut woman from there when Atka was still administered out of Okhotsk. Atka began to be administered out of Sitka only in 1823 (by order of the Main Office in St. Petersburg) or 1825 (in actual practice), so the records to which I have access are pretty sparse concerning activities in Atka before 1825. However, the fact that I have found no information identifying daughter Anna as a Creole makes me doubt this possibility.

Даведка пра паходжанне і асноўныя факты пра жыццё Ганны Кацельнікавай, падрыхтаваная Кэтрын Арнт (Кэтрин Арндт, Arndt) (2018) p. 1 of 3

Саўчанка, удзельнік (1853 г.) Амурскай і Сахалінскай экспедыцый: Аляксееў А. І. Справа ўсяго жыцця: кніга пра подзвіг адмірала Г. І. Невяльскога. Хабараўск, 1972. С. 210; Латышаў У. М., Дударэц Г. І. Дзяржаўны канцлер А. М. Гарчакоў і рашэнне Сахалінскага пытання. Паўднёва-Сахалінск, 2015. С. 17 (тут жа ў ліку перакла-дзеных з транспарту "Байкал" "у экспедыцыю" разам з Емяльянам Саўчанкам згадваецца і матрос Нічыпар Смолін - гэты факт карысны ў святле блізкай сувязі паміж людзьмі з гэтымі ж прозвішчамі, выяўленай намі на Алясцы).], з магчымым заходам у аляскінскія воды, іншых Саўчанкаў.

Шырокі савецкі чытач даведаўся пра яго з "Летапісу Аляскі" С. М. Маркава як пра Саўчанкава і, такім чынам, не звязаў з украінцамі ці беларусамі. Яго крымінальная справа трапіла ў "Летапіс…", які шматразова перавыдаваўся **[16. Маркаў С. Рускія на Алясцы. М., 1946 ("Бібліятэка афіцэра ВМС" Ваенвыдата; падпісана да друку 16.8.1946 г.). У астатніх выпадках тэкст публікаваўся пад загалоўкам "Летапіс Аляскі", першы раз - як раздзел кнігі "Юканскі крумкач" (1946 (М.; Л.); падпісана да друку 1.8.1946 г.), што ініцыявала практыку сумяшчаць у адным томе раман "Юканскі крумкач" і "Летапіс…", далей: 1948 (М.; Л.), 1970 (М.), 1977 (М.), 1980 (М.), 1982 (Краснаярск), 1991 (М. - апошняе з трох асобных выданняў з ліку 13 вядомых нам, Новасібірск), 1994 (М., Новасібірск, Тула), 2001 (М.).]**, і была згаданая Грынёвым у двух слоўнікавых артыкулах. Апроч гэтага мы бачым у друку і Інтэрнэце толькі адзінкавыя водгукі на яе, заснаваныя на інтэрпрэтацыі Маркава **[17. У друкаваных крыніцах нам удалося выявіць згадку пра ўкамакскую трагедыю толькі яшчэ адным аўтарам, які абапіраўся, безумоўна, цалкам на "Летапіс…": Далінін В. "Розум расійскі промыслы задумаў…" // Поўнач. 1979. № 7. С. 107. Поўны тэкст "Летапісу..." даступны на дзясятках сайтаў, але мы можам прывесці толькі адзін прыклад перакладу ў Інтэрнэце месца, што цікавіць нас у ім, - вольнага і з высновай, якая супярэчыць меркаванню Маркава: Рукасуеў С. Лёс Аляскі // Музей Г. І. Шэлехава [Электронны рэсурс]. Рэжым доступу: http://shel-muzeum.moy.su/publ/kolomb_rossijskij/russkaja_amerika/sudba_aljaski/9-1-0-50. Дата доступу: 14.02.2018. С. Рукасуеў, вучань 7 класа сярэдняй школы ў г. Шэлехаве Іркуцкай вобласці, перайначыўшы, верагодна самастойна, прозвішча злачынца на "Саўчанка", зрабіў вывад: "Але гэта адзінкавыя прыклады. Суд чыніўся рэдка".]**. Гэта можа тлумачыцца і вельмі скупымі падрабязнасцямі злачынства і пакарання Восіпа, якія даюцца імі. Відавочна, большая дэталізацыя выпадку В. Саўчанкі з прыцягненнем у якасці экспертаў спецыялістаў у галінах юрыспрудэнцыі, рэлігіязнаўства, псіхіятрыі і іншых магла б выклікаць і большую грамадскую цікавасць да лёсу Восіпа і яго блізкіх.

Яшчэ раз дадзім першапачатковы тэкст Маркава перш за ўсё з мэтай указаць на змены, якія з ім адбыліся, і недакладнасці, якія захаваліся ў ім і ў далейшым: *"У гэтай вялізнай краіне не было ні суда, ні паліцыі, ні жандараў. Але рускі закон дзейнічаў і ў Новым Свеце. Злачынствы не заставаліся без пакарання. Быў выпадак, калі начальнік вострава Укамак мешчанін Саўчанкаў увявіў, што алеут* ***[у Грынёва "кадзьякскі эскімос" (гэта значыць алуціік (сугпіяк)). - А. С.]*** *Мірон Якунак* ***[18. Мірон Якунак (Грынёў у артыкуле пра Саўчанку называе яго Якунік, а артыкулам пра яго і яго сына дае загалоўкі адпаведна "Якунак…" і "Якунок…") служыў Расійска-амерыканскай кампаніі з 1840-х гадоў. Ён узяў шлюб з кадзьякскай жа эскімоскай Еўдакіяй Кінаўтак у 1846 г., тады ж адбылося "either a baptism or a chrizmation" сямігадовага незаконнанароджанага сына Мірона Аляксея (электроннае паведамленне К. Арнт ад 17.12.2018 г.), насуперак заключэнню Грынёва, які ўказаў гады яго жыцця як 1846-1864; Аляксей таксама паступіў на службу ў кампанію, прычым у 1856 г. быў пераведзены на востраў Лясны на здабычу лёду для Сан-Францыска (Грынёў А. В. Хто ёсць хто ў гісторыі… С. 633-634). Перад тым на поўнач ад Сан-Францыска адзначана з'яўленне Якунакаў Якава, які меў там сына Гаўрыла ад "пабочнай" жонкі-індыянкі Тыкпаліі, і Філімона (гл.: Расія ў Каліфорніі: рускія дакументы аб калоніі Рос і расійска-каліфарнійскіх сувязях, 1803-185. 2 т. М., 2005. Т. 1. С. 426, 423). Яны, як заўважае Арнт, могуць быць, а могуць і не быць сваякамі адзін аднаму і Мірону, паколькі Якунак - гэта "native name", а не прозвішча. У спалучэнні з хрысціянскім імем, тым не менш, яно можа станавіцца прозвішчам.]*** *"пашкодзіў яму здароўе з дапамогай шаманства"*, - **[пазней**

Katherine Arndt <klarndt@alaska.edu>
Ales Simakou <[redacted]>
Re: _Arndt_180413

I apologize for the long delay. I am attaching a document summarizing what I have been able to learn about Anna Kotel'nikova.

Katherine Arndt

Katherine L. Arndt
Alaska and Polar Regions Bibliographer
Elmer E. Rasmuson Library
University of Alaska Fairbanks

On Thu, Apr 12, 2018 at 10:23 PM, Ales Simakou <[redacted]> wrote:

I am going to mention your version of Anna's origin in another article (for a local lore newspaper). Was she not a native of Alaska and not a Creole (i. e. not a daughter of "местной туземки") indeed, steel in your opinion? Also, the mystery of her father Ivan himself. What is his real origin?

—Original Message—
From: Katherine Arndt <klarndt@alaska.edu>
To: Ales Simakou <[redacted]>
Date: Monday, February 26, 2018, 5:18:09 AM
Subject: _Arndt_180225

Grinev is in error. Anna's marriage record (and also a marriage request in the Russian-American Company records) does indeed say that she is the daughter of the late (i.e., deceased) senior fel'dsher Ivan Kotel'nikov, but I find nothing in the Russian-American Company records indicating that a fel'dsher named Kotel'nikov ever served in Russia's North American colonies. Grinev lists a death date of 1828 for Ivan, but when I looked at that death record in the church vital statistics (metrical books), I found that it was for a 31-year-old "Aleut" of the same name, with no indication that he was a fel'dsher.

E-mail from Katherine Arndt to Ales Simakou (2018-04-19)

друкавалася без працяжніка. - А. С.] *як тлумачыў Саўчанкаў на судзе* ***[пазней без "на судзе". - А. С.]****. З архіўнай "справы" бачна, што Саўчанкаў закаваў шамана ў кайданы і пасадзіў у зямлянку* ***[19. Своеасаблівы самасуд Саўчанкі цікава спалучаецца з тэмай артыкула святара Андрэя Кашаварава, які абвяргае ўяўленне, што востраў Укамак быў афіцыйным месцам зняволення ў часы Рускай Амерыкі: Chirikof Never a Penal Colony (Daily Alaska Empire. 1929. Jan. 28)], дзе Якаў і памёр. Саўчанкава адправілі ў Ахоцк [насамрэч у Петрапаўлаўск. - А. С.],*** *дзе ён паўстаў перад ваенным судом. Мучыцеля прыгаварылі да дзесяці гадоў арыштанцкіх рот. Асобныя* ***[пазней без гэтага ўдакладнення. - А. С.]*** *выпадкі самавольства, якія часамназіраліся ў Рускай Амерыцы, жорстка асуджаліся законам"* **[20. Маркаў С. Рускія… С. 128.].**

Кар'ера Восіпа ў Расійска-амерыканскай кампаніі ўключала два галоўныя прызначэнні - байдаршчыкам, кіраўніком **[21. У Грынёва "прыказчыкам В. Саўчанкавым" быў заменены папярэдні байдаршчык, гэта значыць кіраўнік прамысловай арцелі, на Сімусіры, а на Укамаку Восіп быў "кіраўнікам" (Грынёў А. В. Хто ёсць хто ў гісторыі… С. 356, 469, 634). Тым не менш у асноўным артыкуле ("Саўчанкаў (Саўчанка) Восіп (Іосіф)") пасада прыказчыка не фігуруе (Там жа. С. 469). Два паняцці прысутнічаюць, суседнічаюць і выразна размежаваныя ў артыкуле археолага, які працаваў на Курылах: "прыказчык Саўчанкаў - байдаршчыкам" на Сімусір: Шубін В. А. Гісторыя паселішчаў Расійска-Амерыканскай кампаніі на Курыльскіх выспах // Краязнаўчы бюлетэнь. Паўднёва-Сахалінск, 1992. № 3. С. 52. Пасада кіраўніка на Сімусіры была ўведзеная толькі 1845 г. у сувязі з рэарганізацыяй кантор РАК, часткай якой стала фактычная ліквідацыя Курыльскага аддзела (Там жа. С. 54). Але ў даведцы Арнт тэрмін "байдаршчык" знаходзім як назву пасады і пры прызначэнні на Укамак (Arndt K. L. Background…).]** на астравы Сімусір (Сімушыр, Марыкан), у маі 1841 г. **[22. В. Саўчанка быў пасланы на Сімусір на брызе "Канстанцін" (не ўдакладняецца, ці адразу з сям'ёй): CS, vol. 20, folio 207 verso ff., No. 198, 11 May 1841, Chief Manager Etolin to commander of the brig Konstantin, Fleet Lieutenant Velichkovskii.]** і Укамак (Чырыкава), верагодна, у кастрычніку 1847 г. **[23. CS, vol. 28, folios 289 verso - 290, No. 198, 11 May 1841, Chief Manager Etolin to commander of the brig Konstantin, Fleet Lieutenant Velichkovskii.].** Перад гэтым (з першай паловы 1830-х гадоў) ён хадзіў на судах кампаніі і ажаніўся. Гэта быў першы шлюб як для 32-гадовага Восіпа, так і для 18-гадовай Ганны, але прыходскія метрычныя кнігі, у выніку іх вывучэння Арнт, разыходзяцца ў даце **[24. Грынёў "пацвярджае" год (Грынёў А. В. Хто ёсць хто ў гісторыі… С. 469), які фігуруе ў даведцы Арнт як частка даты запісу аб заключэнні шлюбу ў метрычнай кнізе ("On April or May 18, 1841"), але ў аляскінскай даследчыцы ёсць і спасылка на кнігу за 1840 г., якая дае дату 18 мая (ARCA, Vital Statistics, Sitka, book for 1840, folio 22, marriage 14 and book for 1841, folio 12, marriage 6). У гэтых запісах удакладняецца роля Смоліна: "паручыцель па нявесце", а ў адным выпадку - і "замест бацькі роднага".].** Паміж двума прызначэннямі, восенню 1846 г., Восіп і Ганна Саўчанкі з сынамі Паўлам і Дзям'янам вярнуліся ў Нова-Архангельск **[25. CS, vol. 27, folios 464 verso - 466, No. 326, 12 May 1847, Chief Manager Teben'kov to Main Office.],** затым, восенню 1847 г., выехалі на Кадзьяк, дзе правялі зіму, каб вясной 1848 г. адправіцца на Укамак **[26. Арнт знайшла сям'ю Саўчанкаў у спавядальных роспісах Кадзьякскага прыхода за 1848 і 1849-1851 гг. як прысутную адпаведна ў Паўлаўскай гавані і ўкамакскай арцелі.].** Зняцце Саўчанкі з пасады на Укамаку ў 1851 г. Грынёў тлумачыць скаргамі мясцовых жыхароў **[27. Грынёў А. В. Хто ёсць хто ў гісторыі… С. 469. Арнт жа прама сцвярджае, што ён быў зняты са сваёй пасады ў канцы лета 1851 г. за "злачынства, у якім яго абвінавацілі", не згадваючы аб скаргах. З прычыны скаргаў або пры адсутнасці відавочных указанняў на іх за розныя парушэнні і злоўжыванні адхіляліся многія служачыя РАК, напрыклад, папярэднік Восіпа на Сімусіры Іван Масквіцінаў (Там жа. С. 356) прымусіў кіраўніцтва прыняць рашэнне аб звальненні, "…процізаконна выпусціўшы ў продаж знойдзеныя з разбітага казённага судна (транспарту**

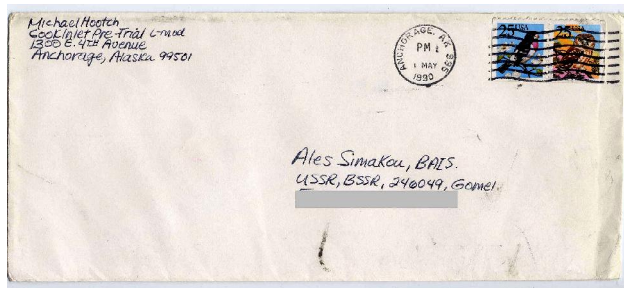
"Кацярына") рэчы" (Шубін В. А. Гісторыя паселішчаў… С. 52)], але яго арышт **[28. Грынёў фармулюе гэта амаль ідэнтычна ў двух месцах як тое, што ў "выніку каланіяльнае начальства пасадзіла пад арышт самога" Саўчанкава, "а затым адправіла" яго "для суда ў Сібір у маі 1853" г. (Грынёў А. В. Хто ёсць хто ў гісторыі ... С. 469, 634). Арнт наогул не ўжывае слова "арышт", а толькі пералічвае перамяшчэнні яго з сям'ёй уладамі.]**, які адбыўся з неўдакладненай адтэрміноўкай, выглядае больш як вынік трагічнага зыходу абыходжання з чалавекам, якога Маркаў называе шаманам. Ён з сям'ёй быў узяты на Кадзьяк і пазней, восенню 1851 г., на шхуне "Тунгус" перапраўлены ў Нова-Архангельск **[29. CS, vol. 32, folios 434 verso - 435, No. 595, 9 July 1851, Chief Manager Rozenberg to Kad'iak office, and folios 439-439 verso, No. 605, 9 July 1851, Chief Manager Rozenberg to commander of the schooner Tungus, Russian navigator Kashevarov.]**. Вясной 1853 г. ён быў звольнены са службы ў РАК і адпраўлены для суда ў Петрапаўлаўск на брызе "Ахоцк", разам з сям'ёй **[30. CS, vol. 34, folio 97, No. 195, 8 May 1853, acting Chief Manager Rudakov to acting Kamchatkan military governor.]**. Восенню 1855 г. у перапісцы кампаніі гаворка ўжо ішла пра яго ўдаву **[31. Arndt K. L. Background…]**.

САЎЧАНКА Ганна Іванаўна - народжаная Кацельнікава; можа лічыцца "Саўчанкавай" ва ўсіх выпадках, калі з выкарыстаннем суфікса *-ов* называецца яе муж, а пасля яго смерці суфікс *-ова*, які дапамагаў лепшаму ўспрыманню яе як "жонкі Восіпа Саўчанкі", тым больш апраўданы як спосаб ідэнтыфікацыі. Грынёў сцвярджае, што маці яе была "мясцовай туземкай" і таму яна сама была "дачкой-крэолкай" **[32 Грынёў А. В. Хто ёсць хто ў гісторыі… С. 261. Грынёў вельмі часта выкарыстоўвае інтуіцыю, а не дакументы па гісторыі Рускай Амерыкі, асабліва пры этнічнай ідэнтыфікацыі. Цяжкасці яе ён добра ўсведамляе, уключаючы тыя, што маюць месца "з-за падабенства ў напісанні" прозвішчаў (Там жа. С. 10), але інтуіцыя падводзіць яго, у прыватнасці, у выпадках з асобнымі выхадцамі з Беларусі і іх нашчадкамі, якія залічваюцца ім да палякаў.]**, але Арнт лічыць, што ён памыляецца. Як доказ яна прыводзіць звесткі аб прыездзе Ганны з Ахоцка ў Нова-Архангельск з Максімам Смоліным, пакідаючы невялікую верагоднасць таго, што яе бацька мог ажаніцца з алеуткай, напрыклад, з Атхі **[33. Arndt K. L. Background… Паводле Грынёва, бацька Ганны - "старэйшы фельчар, знаходзіўся на службе РАК у Рускай Амерыцы ў 1820-х" і памёр у 1828 г. (Грынёў А. В. Хто ёсць хто ў гісторыі… С. 260). Арнт пацвярджае, што ў царкоўным запісе аб шлюбе Ганны і ў запыце аб ім у дакументах РАК гаворыцца, што яна дачка нябожчыка старшага фельчара Івана Кацельнікава. Аднак Арнт не знаходзіць сведчанняў, што такі калі-небудзь служыў на Алясцы, Алеуцкіх астравах ці ў Каліфорніі. У метрычнай кнізе за 1828 г. даследчыца выявіла, што запіс аб смерці Івана**

> I think that Ivan Kotel'nikov must have served as fel'dsher somewhere in Siberia, probably in Okhotsk, and I believe that Anna was brought to the colonies from Okhotsk in 1838 as the foster daughter of a Russian RAC employee named Maxim Smolin who arrived in Sitka with his family in that year. There are still a few things I must check to "build my case" so to speak, since my idea that Anna came from Okhotsk is all based on inferences from the records I have available (primarily confessional lists). I will provide all the details of my "case" in a few days and you can judge for yourself.
>
> Katherine Arndt
>
> 2018-02-24 16:28 GMT-09:00 Ales Simakou < >:

Arndt to Simakou (2018-04-19)

Кацельнікава адносіцца да 31-гадовага "алеута", без указання на тое, што ён быў фельчарам (электроннае паведамленне К. Арнт ад 26.2.2018 г.). Дапушчэнне, што "старшы фельчар" Іван Кацельнікаў мог да 1823 г. наведаць Атху (Атку) і звязаць свой лёс з мясцовай жанчынай ("туземка" Грынёва), Арнт не выключае таму, што не валодае атхінскімі дакументамі (з асобнага фонду Ахоцкай канторы) да 1823 г., калі загадам з Пецярбурга кіраванне Атхой было перададзенае з Ахоцка канторы ў Нова-Архангельску (адкуль на практыцы яна кіравалася толькі з 1825 г.).]. Згодна з даведкамі, наведзенымі Арнт, жонка Ганна была прывезеная разам з дзвюма яе цёзкамі **[34. Падобная сям'я здзівіла чыноўнікаў РАК: CS, vol. 16, folios 294 verso - 295, No. 550, 11 November 1838, Chief Manager Kupreianov to Novo-Arkhangel'sk office. У гэтым лісце галоўны правіцель І. А. Купрэянаў паведамляе, што кантора ў Ахоцку даслала тры дакументы аб сям'і, якія ён перадае ў кантору ў Нова-Архангельску, але не ўказвае на іх канкрэтны змест.]** велікаўсцюжскім мешчанінам Максімам Андрэевічам Смоліным восенню 1838 г. **[35. Прызначэнні Смоліна ў РАК з 1819 г. уключалі пасады памочніка правіцеля Ахоцкай канторы і пазней наглядчыка (1828-1832) пры Ахоцкай верфі (Грынёў А. В. Хто ёсць хто ў гісторыі… С. 498). Арнт, якая пачынае расказ пра яго з моманту камандзіравання яго РАК у Нова-Архангельск на брызе "Ахоцк" (тым жа, на якім сям'я Саўчанка будзе адпраўлена на Камчатку ў 1853 г.) (CS, vol. 16, folios 294 verso - 295, No. 550, 11 November 1838, Chief Manager Kupreianov to Novo-Arkhangel'sk office), вызначае становішча Смоліна ў Ахоцку як "warehouse keeper". З 1840 па 1846 г. ён быў прыказчыкам гандлёвай крамы ў Нова-Архангельску і таксама выязджаў з калоній (восенню 1847 г., разам з жонкай Ганнай, у Кранштат) не па сваёй волі: галоўны кіраўнік М. Д. Цебянькоў звольніў Смоліна за " неаднаразовыя скаргі на яго пакупнікоў" (Грынёў А. В. Хто ёсць хто ў гісторыі ... С. 498).]**. Няпроста разабрацца ва ўзаемаадносінах трох Ганн і Максіма: Ганна, будучая Саўчанка, была падчарыцай Максіма (што *"старэйшая дачка"* Смоліна не была яго

Envelope from Michael Hootch postmark Anchorage, Alaska 1990-05-01. Ліст эскімоскага мастака са зняволення

роднай, пацвярджаецца спавядальным роспісам за 1840 г., дзе яна называецца *"Ганна Іванова"*, гэта значыць Ганна Іванаўна **[36. ARCA, Sitka parish records, Confessional list, 1839-1841, reel 264, frame 312. У нас няма дакладных указанняў на ступень роднасці або сваяцтва Ганны Іванаўны і мужа і жонкі Смоліных.]**; другая дачка Ганна была пляменніцай Ганны-жонкі, гэта значыць таксама не роднай дачкой Максіма **[37. Спавядальныя роспісы і запіс аб шлюбе Ганны Максімаўны дазволілі Арнт даведацца таксама прозвішча яе бацькі - сібірскага казака Краснаярова.]**. У тым, што ў выпадку з Ганнай Іванаўнай мы маем справу менавіта з жонкай В. Саўчанкі, няма сумнення, Максім і Ганна (дачка) як "сведкі" падчас заключэння іх шлюбу пацвярджаюць гэта. У спавядальным роспісе за 1839 г. узрост Смоліна паказаны як 36, яго жонкі Ганны Пятроўны - 38, іх дачок Ганны - 16 і Ганны - 10 **[38. ARCA, Sitka parish records, Confessional list, 1839-1841, reel 264, frame 292.]**. Смерць Восіпа адбылася ў прамежак, калі адбылася і знакамітая Петрапаўлаўская абарона (18-24 жніўня (ст. ст.) 1854 г.). У сувязі з англа-французскай пагрозай, што захоўвалася, вясной 1855 г. порт і горад былі пакінутыя эскадрай і жыхарамі, прычым мясцоваму карэннаму насельніцтву было прапанавана пайсці на поўнач. У гэтым можна шукаць дадатковыя нагоды да таго, каб удава з двума дзецьмі вярнулася ў калоніі, дзе ў іх былі некаторыя перспектывы дапамогі з боку РАК. Восенню 1855 г. Ганна, Павел і Дзям'ян на барку "Турку" прыбылі з Петрапаўлаўска ў Паўлаўскую гавань (гэта значыць у Кадзьяк), дзе па загадзе галоўнага кіраўніка Рускай Амерыкі С. В. Ваяводскага яны павінны былі застацца жыць **[39. CS, vol. 36, folios 164 verso - 165, No. 277, 29 Лістапада 1855, Chief Manager Voevodskii да Assistant Chief Manager Captain 2nd Rank and Cavalier Aleksandr Il'ich Rudakov.]**. У адказ на зварот Саўчанкавай праз правіцеля Кадзьякскай канторы **[40. Правіцелем з 1844 да 1858 г. быў Ф. І. Мургін.]** за дапамогай ёй і яе сям'і Ваяводскі вясной 1856 г. загадаў правіцелю паведаміць ёй аб намеры кампаніі, нягледзячы на злачынства яе мужа, даць адукацыю яе сынам, з неадкладнай адпраўкай іх у Нова-Архангельск, а ёй самой гарантаваць асноўнае забеспячэнне ў Паўлаўскай гавані, пры ўмове знаходжання ёю, апроч гэтага, якой-небудзь працы як дадатковай крыніцы існавання **[41. CS, vol. 37, folios 55 verso - 56, No. 116, 13 сакавіка 1856 г., Chief Manager Voevodskii да manager of the Kad'iak office.]**. Калі летам 1857 г. Ваяводскі наведаў Кадзьяк, Саўчанкава зноў звярнулася з прашэннем, і ў выніку ёй дазволілі жыць у Нова-Архангельску, параіўшы прапанаваць свае паслугі ў прыватным доме **[42. CS, vol. 38, folio 164 verso, No. 4, 19 Чэрвеня 1857, Chief Manager Voevodskii to Kad'iak office.]**. У спавядальным роспісе за 1858 г. яна названая сярод удоў і сірот. Яна памерла 3 сакавіка 1860 г. **[43. Arndt K. L. Background…]**

CS і ARCA ў нашым артыкуле 2019 г. - скарачэнні ад "Correspondence of the Governors General, Communications Sent") і "The Alaskan Russian Church Archives", на якія мы спасылаемся паводле даведкі Arndt K. L. Background of Anna Ivanov[n]a Kotel'nikova (з электроннага паведамлення К. Арнт ад 19.04.2018 г.).

Літ.:

11835 Симаков А. В. Савченко на Аляске и в Сан-Франциско: белорус, креолы, тлинкиты // Славянский альманах 2019. № 3-4. 2019. С. 107-133.

11843 Simakou A. Savchenko in Alaska and San Francisco: A Belarusian, Creoles, Tlingit // Journal of the West. 2020. V. 59. № 4 (Fall). P. 53-69.

8158 Румянцева Т. Г. Критика буржуазных концепций "человеческой агрессивности" // Веснік БДУ. Серыя 3. 1979. № 1. С. 34-38. (У т.л. пра эскімосаў, алеутаў і паляванне, якое дамінуе сярод гаспадарчых заняткаў у іх і, на думку вучоных, не садзейнічае развіццю агрэсіі.)

8162 Zim H. S., Bleeker S. Life and death. N. Y., 1970.

8230 Ethnographic bibliography of North America / 3rd ed. New Haven, CT, 1960.

САЎЧАНКА Аляксандра - адразу пасля звестак пра Ганну Саўчанка ў нашым артыкуле 2019 г. ідзе кароткі і сумны абзац, прысвечаны яе дачцэ: *"САЎЧАНКА Аляксандра Іосіфаўна - нарадзілася 19 красавіка 1841 г., Нова-Архангельск, хросныя бацькі - Смолін і яго дачка Ганна Максімаўна* **[44. ARCA, Vital Statistics, Sitka, book for 1841, folio 3, female 5]**. *Першынец Восіпа і Ганны, яна памерла, відаць, у самым раннім маленстве, на Сімусіры ці яшчэ па дарозе туды"*. Яна, верагодна, убачыла тлінкітаў, хоць і вачыма зусім яшчэ немаўляці.

Алесь Сімакоў,
даследчык беларуска-індзейскіх сувязей.
Ales Simakou *(e-mail: baicri@tut.by), researcher of Belarusian-Indian (American Indian, Native American, Amerindian, First Nations) connections.*

Индейцы, Indianie, Indians, indigenous peoples, indigenas, indios de America y Belarus; Алесь Симаков. Белорусы встречаются с индейцами. [Вып. 90].

"Гуканне вясны" ў Гудах

Закончылася доўгая зіма, а на змену ёй прыйшла прыгажуня-вясна.

Каб паскорыць яе цёплыы прыход, у Гудскім цэнтры творчасці і адпачынку наладзілі абрадавае свята "Гуканне вясны".

ТК “Культура Лідчыны”.

“Саракі” ў Дворышчы

Фальклорная праграма "Саракі" для маленькіх турыстаў паказана на туркомплексе "Вольны мельнік" у ам. Дворышчы.

Праграму падрыхтаваў калектыў Першамайскага Дома культуры.

ТК “Культура Лідчыны”.

Рэдактар Станіслаў Вацлававіч Суднік

Адрас рэдакцыі:
231282, г. Ліда, вул. Лётная, 7а.
Адрас для паштовых адпраўленняў:
231282, г. Ліда-2, п/с 7.
E-mail: sudnik@list.ru, sejlawiczy@gmail.com

Газета падпісана да друку 25.03.2024 г.

Фармат А-4.
Аб’ём 2,5 друкаваныя аркушы.

Аўтары цалкам адказныя за падбор і дакладнасць прыведзенай інфармацыі. Рэдакцыя рукапісы не вяртае.

Газета размяшчаецца на сайтах: http://nslowa.by/; http://pawet.net/; http://belkiosk.by/
Дазваляецца самастойная раздрукоўка на паперу.